

Т. Ю. Іванець

**УКРАЇНСЬКА МОВА ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.
ЗБІРНИК ВПРАВ**

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

Т. Ю. Іванець

**УКРАЇНСЬКА МОВА ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.
ЗБІРНИК ВПРАВ**

Затверджено Вченою радою Вінницького національного технічного університету як збірник вправ для іноземних студентів Протокол № 5 від “ 30 ” грудня 2004 р.

Вінниця ВНТУ 2005

Рецензенти:

Л. Є. Азарова, доктор філологічних наук, професор

А. В. Костюк, кандидат філологічних наук, доцент ВДПУ

Н. Й. П'яст, кандидат філологічних наук, доцент

Рекомендовано до видання Вченою радою Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України

Іванець Т. Ю.

I 18 Українська мова для іноземних студентів інженерних спеціальностей. Збірник вправ – Вінниця : ВНТУ, 2005. – 65 с.

Збірник містить вправи з практичного курсу граматики української мови.

Навчальний матеріал допоможе студентам-нефілологам узагальнити і систематизувати мовні знання, активізувати навички усного і писемного мовлення у професійній, побутовій та соціально-культурній сферах спілкування. Для іноземних студентів 1-2 курсів.

УДК 811.161.2 (075)

© Т. Ю. Іванець, 2005

1. НАЯВНІСТЬ, ВІДСУТНІСТЬ ПРЕДМЕТА, ОСОБИ, ПЕВНОЇ ОЗНАКИ ПРЕДМЕТА. ВІДСУТНІСТЬ ДІЇ

ЗАВДАННЯ 1. Запишіть слова та конструкції, з'ясуйте їх значення.

Бути. Існувати. Бути наявним.

Мати що, кого.

Бракувати чого, кого.

Не вистачати чого.

Не мати чого (смаку, запаху,
ваги, форми).

Немає чого, кого.

Присутній. Присутність кого.

Відсутній.

Відсутність кого, чого.

Наявність чого.

Брак чого.

Нестача чого.

Без чого, кого.

ЗАВДАННЯ 2. Знайдіть у тексті конструкції, що означають наявність або відсутність предмета, явища, особи.

Ще з-за дверей я почув голоси людей, присутніх у залі.

У багатьох студентів немає словників.

Треба скласти список всіх присутніх на зборах.

Я не знаю, де він може бути.

У природі існують електромагнітні хвилі різної довжини.

Якщо тобі бракує грошей, позич у мене.

Брак досвіду до лиха призведе.

У вашому конспекті викладач не виявив жодної помилки.

У твоєму творі трапляються прикрі помилки.

Інспектор перевірів наявність документів.

Вам бракує знань і досвіду.

ЗАВДАННЯ 3. Поясніть значення слів. Утворіть з ними словосполучення.

Зразок: безбарвний – який не має кольору, забарвлення;

безбарвний газ, кристал;

безбарвна рідина;

безбарвне небо, життя.

Неуважний. Нерозвинутий. Безперервний. Несвоечасний. Непродуктивний. Неміцний. Нерівний. Нерозбірливий. Беззвучний. Безконтрольний. Нерішучий.

ЗАВДАННЯ 4. До поданих іменників доберіть спільнокореневі слова.
Безробіття, безгрошів'я, безбожник, безземелля.

ЗАВДАННЯ 5. Запишіть словосполучення, утворені зі слів обох груп.

Працювати
рости
згадувати
повторювати
рідина
зникнути

без черги
без смаку
без кінця
без батька
без сліду
без жалю
без втоми
без запаху

ЗАВДАННЯ 6. Замість крапок поставте потрібні слова.

Людина не може існувати без Першокурсник не перекладе цей текст без Неможливо полагодити магнітофон без Екскурсія без ... буде нецікавою. Ти не зможеш користуватися комп'ютером без Ця робота не доведена до кінця через брак Двері без ... не відчинити.

ЗАВДАННЯ 7. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

- 1) Нам не (вистачати) грошей на сучасне обладнання.
- 2) Завтра на лекцію ми не (піти).
- 3) Вже кілька годин вони не (працювати), (обговорювати) план роботи.
- 4) Їм тільки пташиного молока (бракувати).
- 5) У нас немає води, тому що (ремонтувати) водогін.

ЗАВДАННЯ 8. Закінчіть речення.

- 1) Ніхто моїм проєктом не зацікавився, і я
- 2) Ніяких пропозицій не надходило, і голова комісії
- 3) Мені зателефонував завідувач кафедри і попросив, щоб я не
- 4) Серед присутніх не виявилось жодного знайомого, і ми

2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕДМЕТА, ЯВИЩА, ДІЙ

ЗАВДАННЯ 1. До поданих прикметників доберіть антоніми.

Висока температура, складне завдання, гаряча вода, корисне заняття, широка дошка, світлі кольори, повна чашка, малі розміри, тихий звук, міцна нитка, зовнішнє поле, сильний тиск, хороші умови, близька відстань, коротка лінійка, гострий кінець, суха тканина, важка робота, новий матеріал, дорога річ, швидкий рух, чисте повітря, плоский дисплей, часті удари, товстий журнал, позитивний заряд.

ЗАВДАННЯ 2. Прочитайте словосполучення та речення. Зверніть увагу на конструкції, які характеризують предмет, явище.

- 1) Швидкість світла становить 300 000 км/с.
- 2) Площа пластинки – 60 см².
- 3) Басейн завглибшки 3 м.
- 4) Будинок заввишки 15 м.
- 6) Вулиця завдовжки 500 м.
- 7) Коридор завширшки 2 м.
- 8) Стіна завтовшки 50 см.
- 9) Вага тіла – 50 кг.
- 10) Лампа потужністю 60 Вт.
- 11) Відстань між дисками становила 4 см.
- 12) Куля масою 40 мг має заряд 10⁻⁹ Кл.
- 13) Об'єм кімнати – 300 м³.
- 14) Обсяг книжки – 256 аркушів.

ЗАВДАННЯ 3. Поясніть значення прислівників.

Рухатися безперервно, криволінійно, хаотично.

Приїхати здалеку, своєчасно.

Сидіти праворуч, непорушно, незручно, скраю.

Зіграти внічию, двічі, блискуче.

Працювати тимчасово, безшумно, щодня.

Поставити вертикально, похило, збоку.

Відбуватися рідко, регулярно, періодично, постійно, несподівано.

З якими дієсловами можна сполучити слова: час від часу, по двох, назавжди, під кутом, по порядку, з великою швидкістю, вгору і вниз, по колу, за-здалегідь, від ранку до вечора, по вертикалі?

ЗАВДАННЯ 4. Поясніть, з якого матеріалу виготовлені названі предмети.

Кам'яна стіна, шкіряний портфель, золоте кільце, мідна монета, дерев'яний будинок, скляний куб, алюмінієва трубка, залізні двері, пластмасова ручка, паперовий пакет.

ЗАВДАННЯ 5. Прочитайте словосполучення. Поясніть, за якою ознакою характеризуються предмети.

Шафа на папери, скринька на листи, мішок на вугілля, пляшка на олію, комісія для складання плану, апарат для очищення води, апаратура для лабораторії.

ЗАВДАННЯ 6. Доберіть до прикметників спільнокореневі іменники.

Векторний аналіз, комплексні числа, лінійні рівняння, ефективний метод, файловий тип, адресний рядок, рухома точка, інерціальна система, кінцева координата, графічний спосіб, поздовжні хвилі, відцентрова сила, безперервний процес, фазна напруга, коливальний контур, небезпечне явище.

ЗАВДАННЯ 7. Трансформуйте словосполучення.

А. Зразок: світловий тиск – тиск світла, газетна стаття – стаття з газети, журнальний столик – столик для журналів, срібна кулька – кулька із срібла.

Атмосферний тиск. Земне тяжіння. Вимірювальні прилади. Освітлювальна апаратура. Годинникова стрілка. Металевий стержень. Газетна інформація. Журнальна стаття. Світловий промінь. Поверхнева обробка.

Б. Зразок: Круглий отвір – отвір, що має форму круга; грушоподібний виріб – виріб, схожий на грушу.

Квадратне вікно. Овальне дзеркало. Циліндрична коробка. Кулястий предмет. Конусоподібна гора. Кільцеподібний острів. Трикутна рама.

ЗАВДАННЯ 8. Дайте відповіді на запитання.

Зразки: Що таке принтер? – Принтер – це пристрій друку. Що являє собою сканер? – Сканер – це пристрій для трансформації текстової чи графічної інформації у цифрову, придатну для обробки комп'ютером. Що називають дисплеєм? – Дисплеєм називають пристрій для виведення і відображення даних у вигляді слів, чисел, графіків на екрані. Що називається алгоритмом? – Сукупність дій для розв'язування даної задачі називається алгоритмом.

- 1) Що називають комп'ютерним вірусом?
- 2) Що являє собою куля?
- 3) Що таке диск?
- 4) Що являє собою мідь?
- 5) Що таке гривня?
- 6) Що називають файлом?
- 7) Що являє собою клавіатура комп'ютера?
- 8) Що називається структурою ЕОМ?
- 9) Що таке біт?
- 10) Що називається константою?

ЗАВДАННЯ 9. Поясніть значення відомих вам термінів фізики, математики, хімії, програмування.

Зразок: Кількість коливань за секунду називають частотою коливань. Передавання коливань у середовищі називається хвильовим процесом. Прилад, який перетворює механічні коливання в електричні, називається мікрофоном.

ЗАВДАННЯ 10. Поставте запитання до речень.

- 1) Натрій – легкий сріблясто-білий метал.
- 2) Інженер – спеціаліст з вищою технічною освітою.
- 3) Код – це система символів для передавання, обробки і зберігання інформації.
- 4) Бром – рідина темно-червоного кольору.
- 5) Шифр – це сукупність умовних знаків.

ЗАВДАННЯ 11. Слова в дужках поставте у формі орудного відмінка.

- 1) Теорія відносності є (сучасна фізична теорія) простору, часу і тяжіння.
- 2) (Найважливіша якість) корабля є його здатність триматися на воді.
- 3) Звук характеризується (частота, інтенсивність).
- 4) Відсутність пружності є (характерна ознака) рідин і газів.
- 5) Властивість тіла зберігати рівномірний прямолінійний рух або стан відносного спокою називається (інертність).
- 6) Тверде тіло характеризується (певний об'єм і форма).
- 7) Вектор – це величина, що характеризується (розмір і напрям).

ЗАВДАННЯ 12. Знайдіть у підручнику з фізики визначення понять.

Сила тертя. Сила тяжіння. Температура плавлення. Температура замерзання. Стан невагомості. Деформація розтягу (стиску, зсуву, кручення). Положення рівноваги. Точка опори. Точка кипіння.

ЗАВДАННЯ 13. Складіть аналогічні мікродіалоги.

- 1) – Які властивості має алюміній?
– Алюміній дуже легкий, пластичний, хімічно активний метал, має високу електропровідність. Температура плавлення алюмінію – 660°C .
- 2) – Які достоїнства і недоліки має скло?
– Достоїнства скла – прозорість, твердість.
Недолік – ламкість.

3. ПЕРЕЛІК ПРЕДМЕТІВ, ЯВИЩ, ОСІБ

ЗАВДАННЯ 1. Запишіть слова.

Лічити (перелічити) кого, що; рахувати (перерахувати) кого, що. Перелік (список) кого, чого.

Лічення (рахування) кого, чого.

ЗАВДАННЯ 2. Утворіть словосполучення; слова в дужках поставте у потрібній формі.

Перелік (явища, предмети, назви, професії, послуги).

Список (викладачі, література, книжки, речі).

ЗАВДАННЯ 3. Доповніть перелік предметів.

Арифметичні дії: множення, ділення, ...

Фізичні величини: маса, швидкість, ...

Кольорові метали: цинк, магній, ...

Напівпровідники: кремній, германій, ...

Феромагнетики: нікель, кобальт,
Геометричні тіла: куля, піраміда,
Види деформації: кручення, зсув,

ЗАВДАННЯ 4. Заповніть таблицю. Замість крапок поставте іменники у потрібній формі.

Один	модуль	передавач	експеримент	словник
Два	...	...	...	...
П'ять	...	...	...	...
Одна	стаття	лінія	призма	вісь
Дві	...	...	...	...
П'ять	...	...	...	...
Одне	місце	явище	кілеце	правило
Два	...	...	...	...
П'ять	...	...	...	...

ЗАВДАННЯ 5. Доповніть речення переліком предметів.

Слова для довідок: телеграма, фізика, підвіконня, математика, стіл, листівка, підлога, посилка, стілець, хімія, лампа, книжкова шафа, програмування.

- 1) Після виступу по телебаченню вчений отримав багато ... , ... , ...
- 2) У моєї кімнаті є все, що потрібно для роботи: ... , ... , ... і ...
- 3) Книжок було так багато, що вони лежали і на ... , і на ... , і на ...
- 4) У моєї кімнаті не було ані ... , ані ... , ані ...
- 5) Мій друг захоплюється не тільки ... , а й ... та ...
- 6) У бібліотеці ви отримаєте книжки з ... , ... , а також ...

ЗАВДАННЯ 6. Поставте потрібні розділові знаки:

- 1) М.С.Грушевський плідно працював над проблемами історії літературознавства соціології.
- 2) Леся Українка знала багато мов грецьку французьку німецьку англійську польську.
- 3) Відкриття М.В.Ломоносова збагатили різні науки геологію і хімію фізику і астрономію географію і літературознавство.
- 4) Д.І.Менделєєв працював над проблемами хімії фізики та метеорології.
- 5) В.І.Вернадський працював у багатьох галузях природознавства і в мінералогії і в геохімії і в біології і в гідрології.

ЗАВДАННЯ 7. Назвіть відомі вам явища природи.

Назвіть основні кольори спектра.

Пригадайте імена видатних учених, назвіть їх.

Назвіть офіційні мови ООН.

Назвіть визначні досягнення науки і техніки 20–21 ст.

ЗАВДАННЯ 8. Поставте запитання до речень.

- 1) Основні елементи програмування – введення, дані, операції, виведення, умови виконання, цикли і підпрограми. Цей список не є вичерпним.
- 2) Кінематика вивчає різноманітні механічні рухи: прямолінійний, криволінійний, коливальний, обертальний.
- 3) У лекції йшлося про різні види променів: інфрачервоні, ультрафіолетові, рентгенівські, γ -промені.
- 4) Всі магнетики поділяють на три групи: діамagnetетики, парамагнететики і феромагнететики.
- 5) Міжнародна система одиниць (СІ) має сім основних одиниць: метр, кілограм, секунду, градус Кельвіна, ампер, канделу і моль.
- 6) На першому занятті студенти отримали перелік тем лабораторних занять і список рекомендованої літератури.

4. ПОРІВНЯННЯ ПРЕДМЕТІВ, ЯВИЩ, ОСІБ

ЗАВДАННЯ 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їх значення.

Порівнювати – порівняти кого, що з ким, з чим, між собою.

Зіставляти – зіставити що.

Ми порівнювали середні місячні температури.

Порівняйте скло з пластмасою.

Порівняймо значення та форми цих слів.

Учіться зіставляти факти і робити висновки.

Науковці зіставили результати експериментів за минулий місяць.

ЗАВДАННЯ 2. Ознайомтеся з матеріалами таблиці, запишіть їх у зошит.

Схожість, подібність, тотожність предметів, явищ, осіб	Відмінність, несхожість предметів, явищ, осіб
Однаковий	Неоднаковий, відмінний, різний, різниця, відмінність
Усі вони отримували однакову зарплату. Він вважає, що немає різниці між значеннями слів краватка та галстук.	Метал та пластмаса мають різну вагу. У різних магазинах міста ці продукти мають неоднакові ціни. Ці напрями християнства мають багато відмінностей. Чи є різниця між рівнем життя в Україні та Польщі?
Схожий на кого, на що, з ким, з чим	Не схожий на кого, на що, з ким, з чим
Сестра схожа з матір'ю. Брат схожий на батька.	Сестра несхожа на брата.

Подібний до кого, до чого	
Літак подібний до птаха.	
Тотожний	Нетотожний
Це тотожні явища	Ці поняття нетотожні.
Рівний	Нерівний
Для всіх учасників конкурсу треба створити рівні умови.	Сили були нерівні, і наша команда визнала свою поразку.
Такий (самий), той	Не такий, не той
У мене такий самий магнітофон, що й у тебе. Так це ж та сама жінка, що минулого вівторка заходила до нас.	Вона зовсім не така, якою ти її уявляєш. Ні, це не той студент.
(Не) відрізнити – (не) відрізнити кого, чого, що від кого, чого.	
(Не) розрізнити – (не) розрізнити кого, чого, що.	
Він так погано бачить що не розрізняє букв. Острів нічим не відрізняється від інших островів.	Мова відрізняє людей від тварин. Ми близнята, тільки батько та мати розрізняють нас.
Дорівнювати чому	Перевершувати – перевершити, перевищувати – перевищити, переважати – переважити
Балтійське море за площею дорівнює Чорному.	Йому вдалося перевершити багатьох майстрів. У нашій групі переважають дівчата, хлопців набагато менше.
	Поступатися кому, чому
	Корунд дуже твердий камінь, але він поступається алмазу.

ЗАВДАННЯ 2. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

Відрізки мають (однакова довжина). Ми з братом (однаковий зріст). Ти віддав газету не (той), кому треба було віддати. Стало так темно, що води від (земля) не відрізнити. У багатьох мовах назви (цифри) схожі між собою.

ЗАВДАННЯ 3. Закінчіть речення.

1. У мене такий самий телефон, що й ...
2. В Одесі така сама погода, що і ...
3. –Ти сьогодні в новому костюмі? – Ні, це той самий костюм, в якому ...
4. –Хто викладає у вас математику? –Той самий викладач, що й ...
5. Ми поїдемо у тому самому купе, що й ...

ЗАВДАННЯ 4. Прочітайте та запишіть речення з порівняльними сполучниками **як, наче, ніби, ніж**.

- 1) Він підійшов і заговорив так, ніби нічого не сталося.
- 2) Краще брати, ніж віддавати.
- 3) Щоб ви були такі веселі, як весна!
- 4) Бачу її, наче уві сні.
- 5) Він говорить, наче три дні не їв.

ЗАВДАННЯ 5. Ознайомтеся з матеріалами таблиці.

Ступені порівняння прикметників

Прикметник	Форма вищого ступеня порівняння	Форма найвищого ступеня порівняння
молодий	молодший	наймолодший
тонкий	тонший	найтонший
тихий	тихший, тихіший	найтихіший
короткий	коротший	найкоротший
глибокий	глибший	найглибший
далекий	дальший	найдальший
дорогий	дорожчий	найдорожчий
близький	ближчий	найближчий
високий	вищий	найвищий
товстий	товщий, товстіший	найтовщий
великий	більший	найбільший
малий	менший	найменший
добрий	кращий	найкращий
поганий	гірший	найгірший

Зважте, що звуки перед суфіксом – ш – можуть змінюватися:

г – жч с – шч (ш)
з – жч ст – шч (ш)

ЗАВДАННЯ 6. Утворіть форми найвищого ступеня порівняння від прикметників.

- 1) Відомий, розумний, мертвий, сильний, цікавий, цінний, багатий, бідний, низький, вузький, широкий, дешевий.
- 2) Радон – (важкий) газ. Водень – (легкий) газ. Літій – (легкий) метал. Алмаз – (тверда) природна речовина. Юпітер – (велика) планета Сонячної системи. Здоровий сон – (хороші) ліки. Меркурій – (близька) до Сонця планета.

ЗАВДАННЯ 7. Зважте, що в порівняльних конструкціях вживаються приєменники *за, від* та сполучник *ніж*.

Маса Землі більша від маси Місяця. Фтор активніший, ніж хлор. Алмаз твердіший за кварц. Ваша доповідь найцікавіша від усіх. Ви розмовляєте українською мовою краще, ніж ми. Складіть аналогічні речення.

ЗАВДАННЯ 8. Ознайомтеся з повідомленнями.

Географічні "чемпіони"

- 1) Найбільший з океанів – Тихий.
- 2) Найменш солоне Балтійське море.
- 3) Найбільш глибоке у світі місце (11034 м) – в Тихому океані.
- 4) Найактивніший вулкан на Землі – на острові Гавайї у Тихому океані.
- 5) Найсухіше місце Землі – місто Ваді-Хальфа (Судан).

Отже, існують різні форми порівняння прикметників:

найменш	>	найбільш	>	
найбільш		глибокий		солоний

більш солоний = солоніший; більш глибокий = глибший.

ЗАВДАННЯ 9. Дайте відповіді на запитання.

- 1) Які переваги мають сучасні комп'ютери над комп'ютерами попереднього покоління?
- 2) Потепління клімату Землі йде швидшими темпами, ніж передбачали вчені. До яких природних катастроф це може призвести?
- 3) Коли в Україні бувають найкоротші ночі і найдовші дні?
- 4) Яка нагорода є найвищою на спортивних змаганнях?
- 5) Які міжнародні організації вважаються найбільш авторитетними?
- 6) Які країни світу мають найбільш високий рівень життя?
- 7) Які найвідоміші споруди можна вважати восьмим чудом світу?

5. СТВОРЕННЯ ПРЕДМЕТА, ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ І ЗНИЩЕННЯ. ЗМІНА СТАНУ І ВЛАСТИВОСТЕЙ ПРЕДМЕТІВ, РЕЧОВИН

ЗАВДАННЯ 1. Запишіть слова та конструкції. З'ясуйте їх значення.

Створювати – створити що. Створення чого.

Утворювати – утворити що. Утворення чого.

Конструювати – сконструювати що. Конструювання чого.

Знищувати – знищити що, кого. Знищення чого, кого.

Ліквідувати що, кого. Ліквідація чого, кого.

Виробляти – виробити що. Виробництво чого.

Випускати – випустити що. Випуск чого.

Виготовляти – виготовити що. Виготовлення чого.

Витрачати – витратити що. Витрачання чого.

Засновувати – заснувати що. Заснування чого.

Організовувати – організувати що. Організація чого.
 Експлуатувати що. Експлуатація чого.
 Використовувати – використати що. Використання чого.
 Перетворювати – перетворити що. Перетворення чого.
 Трансформувати що. Трансформація чого.
 Вводити – ввести в дію (в експлуатацію). Виходити – вийти з ладу.
Зверніть увагу на вживання цих слів і конструкцій у мовленні.

- 1) В університеті створено обчислювальний центр.
- 2) У мене немає словника. Дозвольте скористатися вашим.
- 3) Вам слід вживати калорійну їжу.
- 4) У статті йдеться про застосування лазера в хірургії.
- 5) Зростає виробництво електричної енергії.
- 6) На ліквідацію наслідків аварії витрачено значні кошти.
- 7) Фотоелектричні батареї використовують у вимірювальній техніці, в автоматичі.
- 8) Більшість програм створюється для розв'язання якої-небудь задачі.

ЗАВДАННЯ 2. Утворіть словосполучення.

Зразок: організувати, виставка – організувати виставку

Сконструювати	машини
Вжити	умови
Організувати	періодична система
Заснувати	обговорення
Виготовити	форма
Випустити	місто
Створити	пластичність
Утворити	наукова школа
Втратити	ліки
Набути	зустріч
Експлуатувати	твердість
	товариство
	продукція
	апарат
	спеціалісти
	поїздка
	держава
	меблі
	мова програмування
	сполука
	слова
	теорія
	властивості

ЗАВДАННЯ 3. Дайте відповіді на запитання.

Де застосовують напівпровідники? (приладобудування, радіотехніка).

Де застосовують ультразвук? (медицина, хімічне виробництво).

Де застосовують фотоелементи? (різноманітні прилади).

ЗАВДАННЯ 4. Замість крапок поставте потрібні форми слів.

Довідковий матеріал: застосовувати, споживати, використовувати, вживання, споживання, користуватися, вживати, витрати.

1. Аргон ... для виробництва електричних лампочок.
2. У країнах Європи до XVII ст. в офіційних документах ... тільки римські цифри.
3. Ми ... таблицями логарифмів.
4. Доходи зменшилися, а ... зросли.
5. Виделками люди почали ... триста років тому.
6. Ми намагаємося зменшити ... газу.
7. Вам слід відмовитися від ... міцної кави.
8. Викладачі іноземних мов ... інтенсивні методи навчання.
9. Сірники люди почали ... з 40-х років XIX ст.
10. Спочатку для виготовлення сірників ... небезпечний білий фосфор.
11. Мені не доводиться ... ліфтом: я мешкаю на першому поверсі.
12. ... картоплю в Росії почали з XVIII ст.

ЗАВДАННЯ 5. Знайдіть антоніми. Запишіть їх парами.

Темнішати, підсилювати, зміцнювати, спрощуватися, з'єднати, подовжити, стискувати, висихати, замерзнути, полегшувати, зменшити, нагріватися, розширяти, замерзати, збагачувати, дорожчати, скоротити, почорніти, охолоджуватися, розтягувати, ускладнювати, уповільнювати, таяти, дешевшати, звужувати, побіліти, збільшити, ослабляти, ускладнюватися, прискорювати, збіднювати, намокати, розтанути, роз'єднати, світлішати.

ЗАВДАННЯ 6. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

- 1) Для трансформації (струми) великої потужності використовують (система) з трьох однофазних трансформаторів.
- 2) Обертове магнітне поле можна створити за допомогою (багатофазні системи) змінного струму.
- 3) Трансформатор – електромагнітний прилад, який збільшує або зменшує (напруга) і (сила) змінного струму.
- 4) З (алюміній) виготовляють труби, дріт та інші вироби.
- 5) Для вимірювання (атмосферний тиск) ми користуємося (барометр).
- 6) У процесі (експлуатація) деталі (машини) можуть зношуватися, ламатися, розплавлятися.
- 7) Пружна сталь під (великий тиск) стає пластичною, а пластичний свинець при дуже (низькі температури) набуває пружності.

- 8) Під тиском матеріал набуває (нові властивості).
- 9) При дуже (низькі температури) деякі метали набувають (надпровідність).

6. НЕОЗНАЧЕНІСТЬ. ПРИБЛИЗНА КІЛЬКІСТЬ ПРЕДМЕТІВ

ЗАВДАННЯ 1. Запишіть неозначені займенники.

Хтось, щось, хто-небудь, що-небудь, дехто, дещо, деякий, чийсь, чий-небудь, якийсь, який-небудь.

**Ознайомтеся з матеріалами таблиці відмінювання
неозначених займенників.**

Називний відмінок	Родовий відмінок	Давальний відмінок	Орудний відмінок	Місцевий Відмінок
Дещо	дечого	дечому	дечим	на дечому
Дехто	декого	декому	деким	на декому
Деякий	деякого	деякому	з деяким	на деякому
				на деякім
Хто-небудь	кого-небудь	кому-небудь	ким-небудь	на кому-небудь
Хтось	когось	комусь	кимсь кимось	на комусь
Чийсь	чийогось	чийомусь чийемусь	чиймсь чиймось	на чийомусь на чийемусь
Що-небудь	чого-небудь	чому-небудь	чим-небудь	на чому-небудь на чім-небудь
Щось	чогось	чомусь	чимсь чимось	на чомусь на чімось

Зверніть увагу на вживання займенників у реченнях.

Мені вже дещо відомо. Деякий час вони мовчали. Обери з них кого-небудь. Вас хтось чекає. Тут лежить чийсь портфель. Скажи що-небудь. Він був чимось схвилюваний. Дехто вважає, що ваша кафедра мало уваги приділяє науковій роботі.

ЗАВДАННЯ 2. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

- 1) (Дехто) я вже знаю.
- 2) Поклич сюди (хто-небудь).

- 3) Доведеться замінити його (хто-небудь).
- 4) Ти з (хтось) порадився?
- 5) Він зацікавився (чийсь) проектом.

ЗАВДАННЯ 3. Замість крапок поставте неозначені займенники (щось, що-небудь, якийсь, якась, хтось, хто-небудь).

- 1) Мені треба вам про ... розповісти.
- 2) Оксана не почула, як ... підійшов до неї.
- 3) Мені ... дзвонив?
- 4) ... чув нашу розмову?
- 5) Мені здається, ... стояв за дверима і чув нашу бесіду.
- 6) Хочу почитати ... про українських гетьманів.
- 7) На дошці написана ... незрозуміла формула.
- 8) До тебе приходив ... Коваленко.
- 9) Він спитав: "Є тут ...?" Ніхто не відповів.

ЗАВДАННЯ 4. Дайте відповіді на запитання. У відповідях використовуйте неозначені займенники та прислівники.

- 1) Куди ви поїдете влітку?
- 2) Ти сьогодні працюватимеш вдома?
- 3) Де ти відпочиватимеш після іспитів?
- 4) Що ти взяв у бібліотеці?
- 5) Ви читали цю книжку?
- 6) Хто до мене приходив?
- 7) Ти все зрозумів?

ЗАВДАННЯ 5. Поясніть значення підкреслених слів.

- 1) Багатьом здається, що ти легковажна людина.
- 2) Мало кому це спало на думку.
- 3) Викладач прочитав кілька віршів, деякі з них були мені відомі.
- 4) Є чимало фактів негативного ставлення в цих країнах до емігрантів.
- 5) Коли-небудь приїдемо до вас знову.

ЗАВДАННЯ 6. Відповідайте на запитання, використовуючи слова *деякий* (деякі) або *декілька*.

- 1) Ви завжди мешкали в цьому будинку?
- 2) На вашій кафедрі багато аспірантів?
- 3) Прийде вся ваша група?
- 4) Ти на всі листи відповів?
- 5) Скільки іноземців на вашому факультеті?
- 6) Чи подобаються вам українські пісні?

ЗАВДАННЯ 7. Порівняйте речення за змістом. Зверніть увагу на підкреслені слова та конструкції.

Я дійду до гуртожитку за <u>двадцять хвилин</u> .	Я дійду до гуртожитку <u>хвилин за двадцять</u> .
Відпочину <u>два дні</u> і повернуся додому.	Відпочину <u>днів зо два</u> і повернуся додому.
Він приїхав <u>о другій годині</u> .	Він приїхав <u>близько другої години</u> .
Його батькові <u>70 років</u> .	Його батькові <u>під 70 років</u> .
Летіти треба <u>2 години</u> .	Летіти треба <u>майже 2 години</u> .

ЗАВДАННЯ 8. Закінчіть речення за допомогою конструкцій із значенням приблизної кількості предметів.

- 1) Для виконання курсової роботи мені потрібно
- 2) Сесія розпочинається
- 3) Цей зошит коштує
- 4) Від гуртожитку до університету
- 5) Впродовж навчання в університеті ми складаємо

7. ЗАПЕРЕЧЕННЯ

ЗАВДАННЯ 1. Прочитайте мікродіалоги. Зверніть увагу на відповіді.

1. – У вас є запасне колесо?
– Ні, немає.
2. – Які маєте плани щодо подальшої роботи?
– Ніяких.
3. – Ви поїдете з нами?
– На жаль не можу, мені ніколи.
4. – Доведеться їхати в різних вагонах.
– Про це не може бути й мови.
5. – Вам допомогти?
– Дякую. Не треба.

ЗАВДАННЯ 2. Поясніть, які слова використовуються для передачі заперечення.

Без праці нема життя й собаці.

Без роботи ані хліба, ані хати.

Коли немає сили, то й світ не милий.

Без здоров'я нема щастя.

Не той бідний, хто мало має, а той, хто багато бажає.

Ні хліба, ні солі, і сам у неволі.

ЗАВДАННЯ 3. Поясніть, як утворилися слова: *ніхто, ніщо, ніде, ніколи*.

Зверніть увагу на використання цих слів.

Мені нічого відповісти. Я нічого не боюся. Мені ні з ким піти на прогулянку. Ми ні з ким не зустрічалися. Правди ніде діти. Ніде нікого немає. Мені ніколи. Я ніколи не зустрічав такої людини. Їх нічим не здивуєш. Нічим пригостити знайомих.

ЗАВДАННЯ 4. Пригадайте, як відмінюються заперечні займенники.

Ніхто, нікого, нікому, ніким, ні на кому (ні на кім).

Ніщо, нічого, нічому, нічим, ні на чому (ні на чім).

Ніякий, ніякого, ніякому, ніяким, ні на якому (ні на якім).

Нічий, нічийого, нічийому, нічий (нічийого), нічийім, ні на чийому (ні на чиєму, ні на чийім).

ЗАВДАННЯ 5. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

Він з (ніхто) не радиться. Я пообіцяв ніколи не продавати цей дім за (ніякі) гроші. Я поки що (ніщо) йому не говорив і про (ніхто) не запитував. (Ніяка) силі не зупинити нас.

Зверніть увагу, як пишеться частка ні в складі займенників, якщо вона відділяється від займенників прийменником: ні в кого, ні до чого, ні на якому.

ЗАВДАННЯ 6. Зверніть увагу на вживання займенника *жодний (жоден)*.

Жоден з нас не їздив до Києва. Не було жодного додаткового запитання. Від хвилювання я не зміг сказати жодного слова. У рефераті немає жодної помилки.

ЗАВДАННЯ 7. Трансформуйте речення.

Зразок: Я усіх відвідав. – Я нікого не відвідав.

Я оглянув усе. Йому вдалося всюди побувати. Ми всі вже подивилися цю виставу. У неділю він завжди сидить вдома. У всіх були запитання до доповідача. Ми встигли про все домовитися. Він звертався до всіх.

ЗАВДАННЯ 8. Доповніть кожне речення займенником чи прислівником (нікуди, ніколи, нічия, ніхто, ні з ким), щоб посилити заперечення.

Все зробив я, мені не допомагали. Їй не потрібна допомога. Ми не сперечалися. Не читайте під час їди.

ЗАВДАННЯ 9. Закінчіть складні речення.

- 1) Ця проблема не настільки важлива, щоб ...
- 2) Студент не зрозумів, чому ...
- 3) Запитання не настільки складне, щоб ...

- 4) Не думаю, що ...
- 5) Я не думаю, щоб ...

ЗАВДАННЯ 10. Розгадайте загадки.

- 1) Сам не біжить, а стояти не дозволяє. Що це?
- 2) Білий, а не цукор, без ніг, а йде.
- 3) Двічі родився, в школі не вчився, а години знає.
- 4) Скільки б не їв, а ніколи ситим не буває
- 5) Крил не має, скрізь літає.
- 6) Летить, а не птах, везе, а не кінь.
- 7) Языка немає, а розуму навчас.
- 8) Ніг нема, а ходжу, рота нема, а скажу, коли обідати, коли спати, коли роботу починати.
- 9) Не золото, а найдорожче.

Довідковий матеріал: годинник, книжка, літак, вітер, життя, вогонь, сніг, півень, мороз.

ЗАВДАННЯ 11. Прочитайте десять Божих заповідей.

1. Я є Господь Бог твій; нехай не буде в тебе інших богів, окрім Мене. 2. Не роби собі ідола і нічого подібного до того, що на небі вгорі, ні до того, що на землі внизу, а ні до того, що в водах і під землею; не поклоняйся їм і не служи їм. 3. Не згадуй імені Господа Бога твого даремно. 4. Пам'ятай день святий святкувати. 5. Шануй батька свого і матір свою, аби було тобі добре і аби ти жив довго на землі. 6. Не вбивай. 7. Не роби перелобу. 8. Не кради. 9. Не свідчи неправдиво проти ближнього твого. 10. Не пожадай нічого того, що належить ближньому твоєму.

Пояснить, які мовні засоби передають заперечення.

8. КОНТАКТ

ЗАВДАННЯ 1. З'ясуйте значення слів.

Зіткнутися – стикатися з чим.

Торкнутися – торкати що чим.

Торкнутися – торкатися чого чим.

Доторкнутися – доторкатися чого чим.

Тримати що. Триматися за що.

Держати що.

Держатися за що.

Ударяти – ударити чим у що, по чому.

Стукнути – стукати чим у що, по чому.

Бити чим у що, по чому.

Бомбардувати що.

Стик.
Дотикання.
Дотик. Стикання.
Зіткнення. Удар.
Бомбардування.

ЗАВДАННЯ 2. Знайдіть у реченнях слова зі значенням контакту. Розглянемо контакт двох різних металів. Тіла взаємодіють через їх дотик або матеріальне середовище між ними.

У двері тричі постукали. Вантажний автомобіль зіткнувся з легковою машиною. Я відчув дотик чиеїсь руки. Доторкнися до стіни. Тримайся за руку. Він сильно ударився об камінь. Можна доторкнутися до кульки заземленим провідником. Листочки в електроскопі розійдуться ще до моменту дотикання тіла до головки електроскопа.

ЗАВДАННЯ 3. Наслідком контакту людини з іншими об'єктами може бути травма. Поедняйте слова двох груп за зразком.

Зразок: Причина – наслідок (наслідки).
Ударитися – набряк, синець, біль.

А. Урізати	Б. Перелом
перегрітися	рана
обпектися	синець
вкусити	набряк
впасти	біль
	непритомність
	почервоніння шкіри

ЗАВДАННЯ 4. Поясніть, від яких іменників утворилися прикметники.

Дотик точковий, дотик лінійний, дотична контактна, дотична профільна, удар акустичний, удар центральний, удар ребровий, контактне явище.

ЗАВДАННЯ 5. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

Стукати чим (палиця, молоток, кулак, палець). Бити по чому (земля, підлога, цвях, дошка, стіл). Тримати що (книжка, голка, куля). Торкнутися чого (поверхня, апарат, вода, дно, земля, клавіша, кнопка, експонат). Зіткнутися з чим (молекула, атом, літак, корабель, метеорит, судно). Отруїтися чим (газ, дим, кислота, бензин, ртуть, метиловий спирт). Обпектися чим (сонячне проміння, гаряче повітря, азотна кислота, фосфор).

ЗАВДАННЯ 6. Поставте запитання до речень.

- 1) Якщо обидва електроди зблизити до їх дотику, то в контактi створюється великий опір.
- 2) Внаслідок різниці мас електронів та іонів під час зіткнень електрони передають лише незначну частину своєї енергії.
- 3) З підвищенням тиску зростає кількість зіткнень електронів та іонів.
- 4) Світіння скла трубки може появитися внаслідок бомбардування стінок електронами катодних променів.
- 5) Коли стикаються два різні (незаряджені) метали, то в місці контакту виникає різниця потенціалів, яка називається контактною різницею потенціалів.
- 6) Загальна різниця потенціалів дорівнюватиме сумі різниць потенціалів на стиках.

9. ЧАСТИНА ТА ЦІЛЕ

ЗАВДАННЯ 1. Запишіть слова, з'ясуйте їх значення.

Більшість кого, чого.

Меншість кого, чого.

Частка, частина чого.

Крапля, крихта, кусок, кусень, шматок, відрізок, уривок, уламок, осколок, дріб, чверть, третина.

ЗАВДАННЯ 2. Прочитайте та запишіть числівники.

3,5 т; 2 кг; 4 км; 3,6 м; 1,5 мм; 8 млрд; 3 млн; 178 л.

ЗАВДАННЯ 3. Запишіть слова та словосполучення, як пропонується у зразку.

Зразок: три з половиною тонни – 3,5 т,
півкілометра – 500 м; 0,5 км.

Півтора кілограма, півгодини, півметра, півтора року, півтора кілометра, півтора процента, чверть години, півтори тисячі метрів, півтораста кілограмів, півтори години, півгривні, півсотні гривень, чверть віку.

ЗАВДАННЯ 4. Поясніть значення слів, що означають частину цілого.

Абзац, півкуля, півколо, піваркуша, півфінал, чвертьфінал, півріччя, три-мєстр, квартал, дуга, епізод, компонент, елемент, сектор, сегмент, деталь, тайм, ділянка, відсоток.

ЗАВДАННЯ 5. Поясніть, яке значення мають суфікси –інк(а), –инк(а), –к(а).

Горошина, зернина, картоплина, волосина, піщинка, пилинка, чайнка, сніжинка.

ЗАВДАННЯ 6. Замініть словосполучення синонімічними.

Зразок: чверть до сьомої – шоста година сорок п'ять хвилин; за п'ятнадцять хвилин сьома.

Чверть на п'яту, за чверть п'ята, о пів до п'ятої, чверть до шостої, о пів на сьому, чверть на третю, за чверть дев'ята.

ЗАВДАННЯ 7. Доповніть перелік, тобто замість крапок поставте відповідні слова із значенням часу.

Тисячоліття, ... , ... , ... , ... , ... , ... , ... , секунда.

ЗАВДАННЯ 8. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

- 1) Візьми п'ять (картоплина), одну (цибулина), дві (хлібина), півлітра (олія), кілограм (сир).
- 2) Відломи кусок (крейда).
- 3) Випий чашку (молоко, чай, кава, квас), з'їжте тарілку (суп, борщ).
- 4) Більшість (студенти) на консультацію не з'явилися.
- 5) Я вирішив віддати свою частку (капітал, гроші).
- 6) Мене пригостили шматком (сало) і куснем (хліб).
- 7) Треба купити трохи (мед, спирт, цукор).
- 8) Відріж два (шматок хліба), щоб (жодна крихта) не впало на підлогу.
- 9) З нашої групи 20 (студент) поїхали на (практика), решта залишилася в (місто).
- 10) У мене мало (час).
- 11) Вдома жодної (крапля) води.

ЗАВДАННЯ 9. Виправте логічну помилку у фразі:

Розріж яблуко навпіл; більшу половину візьми собі,
а меншу – віддай мені.

Зверніть увагу! Половина – одна з двох рівних часток чого-небудь. Однак у мовленні це слово може означати також одну з двох нерівних частин.

Наприклад: “Міша більшу половину екзаменів видержав” (Л.Українка).
“Продав Чіпка більшу половину соломи” (Панас Мирний).

ЗАВДАННЯ 10. Поставте запитання до речень.

Прилад складається з передавача і двох генераторів. Морська вода містить багато солей. Органічні речовини містять вуглець. Молекула води містить один атом кисню і два атоми водню. Програма складається із заголовка і

тіла програми, що називається блоком. Блок складається із шести розділів. Найпростіша електронна лампа (діод) складається з вакуумного балона і двох електродів: катода й анода. 50% водної поверхні Землі припадає на Тихий океан. Вода становить 65% ваги тіла людини. Земна кора становить лише $1/250$ загальної маси Землі. Все живе на Землі містить чотири основні елементи: вуглець, азот, кисень і водень. Кров людини містить залізо. Тіло людини містить також цинк, мідь, свинець та інші метали.

10. МІСЦЕ ПРЕДМЕТА У ПРОСТОРІ. НАПРЯМОК РУХУ ПРЕДМЕТА, ОСОБИ

ЗАВДАННЯ 1. Прочитайте словосполучення. Поясніть їх значення.

У (в) що; у чому	На що, на чому
Іти в школу, поїхати у місто, жити в Україні, працювати в бібліотеці, лежати в шафі, перебувати в аеропорту;	Відпочивати на півдні, на Дніпрі, лежати на столі, покласти на стіл, сидіти на лекції;
За чим; за що	До чого
Оселитися за два кілометри від міста, сісти за стіл, стояти за дверима, виїхати за місто;	Поїхати до Харкова, підійти до дошки, сісти до столу, зайти до аудиторії;
З (із, зі), чого	Від чого
Вийти із залу, повернутися з лекції, падати з дерева;	Відійти від стіни, дорога від Полтави до Києва, відбиватися від поверхні;
По чому	Біля чого, коло чого
Рухатися по колу, ходити по кімнаті;	Жити біля кінотеатру, зупинитися коло вікна;
Під чим, під що	Над чим
Бій під Києвом, покласти під голову;	Лампа над столом;
Через що, крізь що	Навколо чого
Міст через Дніпро, пройти крізь скло;	Обертатися навколо осі;
Повз що	Проти чого, кого
Пройти повз будинок;	Стояти проти школи;
Перед чим	Позаду чого
Зупинитися перед пам'ятником;	Поставити позаду будинку;
З-за чого	З-під чого

Виглянути з-за дверей;	З'явитися з-під столу;
Посеред чого	Між чим
Зупинитися посеред кабінету;	Відстань між пунктами.

ЗАВДАННЯ 2. Замість крапок поставте потрібні прийменники (до, від, у, в).

1) Зустрінемося ... Києві. 2) Язык ... Києва доведе. 3) Дурний і ... Києві не купить розуму. 4) Скільки коштує квиток ... Києва? 5) ... Петербурга ... Москви 645 км. 6) Прямі перетинаються ... точці О. 7) Налий ... пробірку кислоти. 9) Внесіть провідники ... електричне поле.

ЗАВДАННЯ 3. Доберіть антоніми до дієслів.

Наближатися до Сонця – ... від Сонця;
 підійти до дошки – ... від дошки;
 від'їхати до станції – в ... від станції;
 вийти з кімнати – ... до кімнати;
 піднятися на другий поверх – ... з другого поверху;
 прийти на лекцію – ... з лекції.
 Довідковий матеріал: від'їхати, піти, увійти, спуститися, віддалятися, відійти.

ЗАВДАННЯ 4. Замість крапок поставте потрібну форму дієслова.

1) – Він чекає нас на вулиці? – Ні, я ... на вулицю, його там немає. Я бачив, як вона ... з кінотеатру і повільно пішла вулицею.	вийти - виходити
2) – Минулого року я тричі ... з міста. Він ... з Києва і досі не повернувся.	виїжджати – виїхати
3) – Я ... до тебе минулої п'ятниці. – Сьогодні я не можу ... до тебе.	зайти – заходити
4) Чим ближче ми ... до села, тим яскравіше пригадував я своє дитинство. Опівночі ми нарешті ... до Києва.	під'їжджати – під'їхати

ЗАВДАННЯ 5. Прочитайте прислівники, що означають місце перебування та напрямок руху предмета, особи. Знайдіть серед них пари антонімів.

Де?	Куди?	Звідки?
тут	сюди	звідси, звідсіля
там	туди	звідти, звідтіля
усюди, скрізь	–	звідусіль
нагорі, угорі	нагору, угору	згори
унизу	униз, донизу	знизу
спереду, попереду	уперед	спереду
ззаду, позаду	–	ззаду
усередині	усередину	зсередини
зовні	назовні	іззовні
зліва	наліво, вліво	зліва
справа	направо, вправо	справа
вдома	додому	–
далеко	далеко	здалека
ніде	нікуди	нізвідкіля

ЗАВДАННЯ 6. Замість крапок поставте потрібні прислівники.

- 1) Звідси я нікуди не виходив, весь час сидів ...
 - 2) Підніміться на 9-й поверх. ... видно усе місто.
 - 3) Екскурсію закінчено. Вже час повертатися ...
 - 4) У дзеркалі я побачив машину, що їхала ...
 - 5) Зателефонуй йому, ввечері він завжди ...
- Слова для довідок: згори, тут, додому, вдома, позаду.

ЗАВДАННЯ 7. Відгадайте загадки – жарти. Поясніть значення підкреслених конструкцій.

- 1) Що стоїть посеред Києва?
- 2) Гора й річка. А що між ними?
- 3) На дереві сиділо сто птахів. Стрілець вистрілив – один упав з дерева. Скільки залишилося птахів?
- 4) Сидять три коти, проти кожного кота сидять два коти. Скільки всього котів?

ЗАВДАННЯ 8. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

- 1) Точка відхиляється від (своє положення) рівноваги.
- 2) Розглянемо, як проходить електричний струм через (рідина).
- 3) Хвилі можна утворити на (поверхня) води.
- 4) Тіло переміщується по (задана пряма).
- 5) У (металеві провідники) завжди є вільні електрони.

- 6) Квадрат обертається навколо (пряма), що проходить через його (вершина) перпендикулярно до (діагональ) квадрата.
- 7) Підведіть покажчик миші до (рамка) вікна або до його (куток).
- 8) Хвилі відбиваються від (металеві дзеркала).

ЗАВДАННЯ 9. Складіть речення із словосполученнями.

Рухатися у протилежному напрямі; розмістити вздовж дороги; лежати на горизонтальній поверхні; зайти на сайт (в меню); шукати в Інтернеті; провести через точку; з'явитися на екрані; вводити в комп'ютер інформацію.

Зразок: рухатися в протилежному напрямі.

Автомобіль рухається у протилежному напрямі.

11. ЧАС ДІЇ. ПОЧАТОК І ЗАКІНЧЕННЯ ДІЇ

ЗАВДАННЯ 1. Поясніть значення слів.

Неділя, тиждень, століття, доба, відколи, відтепер, надалі, доти, доки, згодом, незабаром.

ЗАВДАННЯ 2. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

Під час чого? (війна, експеримент). При чому? (зустріч). Перед чим? (виступ, обговорення). Від часу чого? (перевірка). Після чого? (конференція, зустріч). Це трапилося (ніч, п'ятниця, це літо, минула середа). Ми працювали (кінець місяця, перше листопада, середина березня, вечір, початок липня, ранок). Учений жив (минуле століття, межа двох століть, кінець 40-х років, перша половина XX ст.).

ЗАВДАННЯ 3. Прочитайте народні поради.

У понеділок роботи не починай і в дорогу не вирушай. Краще тепер, ніж у четвер. Субота – кінчається робота. Все добре у свій час. Краще пізно, ніж ніколи.

Поясніть зміст цих порад.

ЗАВДАННЯ 4. Запишіть словосполучення і речення.

Перед тим як	Перед тим як розрахуватися ...
Перш ніж	Перш ніж розпочати роботу ...
Доки	Доки підготуюся ...
Доки не	Доки не підготуюся ...
Після того як	Після того як обговоримо всі питання ...

Перш ніж укласти речі, треба подумати, що взяти з собою. Доки не побачу, не повірю. Після того як він повернувся додому, спогади не давали йому спокою. Коли я працював у лабораторії, у мене було багато помічників.

ЗАВДАННЯ 5. Закінчіть речення.

1. Перш ніж віддати журнал, ...
2. Перш ніж говорити про це, ...
3. Після того, як закінчилася конференція, ...
4. Доки не отримаю листа, ...
5. Коли він захистив курсову роботу, ...
6. Доки не переглянемо усі статті, ...
7. Коли я почав відповідати на друге питання, ...

ЗАВДАННЯ 6. Поясніть, чи однакові за змістом речення.

1. Передусім треба зайти до бібліотеки.
Насамперед треба зайти до бібліотеки.
2. Він прийде через годину.
Він прийде за годину.
3. Вже чверть на п'яту.
Вже чверть до п'ятої.
4. Ось і неділя минула.
Ось і тиждень минув.
5. Цей метод розробляла група молодих учених.
Цей метод розробила група молодих учених.
6. Щосереди у нас перевірка.
Кожної середи у нас перевірка.
7. Я брав журнали у бібліотеці.
Я взяв журнали у бібліотеці.

ЗАВДАННЯ 7. Дайте відповіді на запитання.

- 1) Коли було створено мережу Інтернет?
- 2) Коли з'явилися перші ЕОМ?
- 3) Скільки хвилин триває лабораторна робота з програмування?
- 4) О котрій годині починається консультація?
- 5) Як викладач розпочинає лекцію?
- 6) Коли студенти захищають курсові роботи?
- 7) З чого починається ваша підготовка до сесії?
- 8) У якому столітті жив Ньютон?
- 9) Що вони з'ясували під час дискусії?
- 10) Якого року сталася аварія на Чорнобильській АЕС?

ЗАВДАННЯ 8. Складіть речення зі словами.

Впродовж навчального року. На уроці. У першому семестрі. Протягом місяця. Наприкінці заняття.

12. ПРИЧИНА І НАСЛІДОК

ЗАВДАННЯ 1. Запишіть конструкції, які означають причину та наслідок.

Від чого	Завдяки тому, що	Завдяки тобі я вчасно закінчив роботу.
Із (з) чого	Через те, що	Сергій відмінно склав іспити завдяки тому, що наполегливо працював під час сесії. Виставу відмінили у зв'язку із хворобою кількох артистів. Через тебе я спізнився на лекцію. Ми поїхали додому з дозволу декана. Від образи дівчина заплакала.
Через це	У зв'язку з тим, що	
Через те	Оскільки ..., (то)	
Завдяки кому (чому)	Тому що	
Через кого (що)	Бо	
Тому (а тому)	У зв'язку з чим	
	В результаті чого	

ЗАВДАННЯ 2. Дайте відповіді на запитання.

Зразок: Чому ви не приїхали до нас учора ввечері?

— Я не зміг до вас приїхати, тому що не встиг на поїзд.

Наслідок

, тому що

Причина

- 1) Чому ви обрали професію інженера?
- 2) Чому ви вирішили здобути вищу освіту в українському університеті?
- 3) Чому ви не відпрацювали пропущені заняття?

ЗАВДАННЯ 3. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

Під тиском чого? (вода, сила, газ, кров, атмосфера).

Через що? (низька температура, хвороба, нестача грошей).

Внаслідок чого? (вплив Місяця, природна катастрофа).

Завдяки чому? (допомога, здібності, праця, лазерна техніка).

У зв'язку з чим? (підвищення тиску, обмеження швидкості).

Завдяки кому? (викладач, друг, подруга).

Від чого? (голод, біль, горе).

ЗАВДАННЯ 4. Закінчіть речення.

- 1) Фільм мені не сподобався, тому що ...
- 2) Робота над проектом припинилася через ...
- 3) Для стола це найкраще місце, бо ...
- 4) Це чужі документи, тому ...
- 5) Він помилився через те, що ...
- 6) Ми закінчили роботу вчасно завдяки тому, що ...
- 7) Завдяки тобі ...
- 8) Лекцію відмінили у зв'язку з ...
- 9) Прошу надати мені грошову допомогу у зв'язку з тим, що ...

ЗАВДАННЯ 5. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

- 1) Завдяки (рухливість) частинок рідини і газу, зовнішній тиск на (во-ни) передається в усі боки рівномірно.
- 2) Через в'язкість у рухомих (рідини і газу) виникає внутрішнє тертя.
- 3) У результаті (аналіз) дослідів Ейнштейн дійшов (висновок): в різних системах відліку перебіг часу різний.
- 4) Оскільки швидкості (ракети) лежать на одній прямій, шукану відно-сну швидкість зводимо до (алгебраїчна різниця).
- 5) Маса (тіло) може змінитися не тільки внаслідок (зміна) кількості йо-го атомів і молекул в процесах масообміну.
- 6) Оскільки обидва вектори амплітуд обертаються з (однакова швид-кість), то кут між ними весь час залишається сталим.
- 7) Ці електрони зумовлюють провідність (метали), тому їх називають електронами (провідність).

ЗАВДАННЯ 6. Зверніться до своїх товаришів із запитаннями, які б починалися словами:

Від чого ...?

Внаслідок чого ...?

У зв'язку з чим ...?

Завдяки чому ... ?

Чому ... ?

ЗАВДАННЯ 7. Дайте відповіді на запитання.

- 1) Чому змінюються пори року? Пори року змінюються через те, що ...
- 2) Чому восени опадає з дерев листя? Восени з дерев опадає листя, тому що ...
- 3) Чому, вітаючись, люди подають один одному руки? Вітаючись, люди подають один одному руки, бо ...
- 4) Чому острови Центральної Америки називають ще й Вест-Індією? Острови Центральної Америки називають Вест-Індією через те, що ..
- 5) Чому острів Пасхи має таку назву? Острів Пасхи має таку назву, тому що ...

13.МЕТА ДІЇ. РЕАЛЬНА ТА ПЕРЕАЛЬНА УМОВИ ДІЇ

ЗАВДАННЯ 1. Запишіть відповіді на запитання.

Зразок: Для чого вам потрібен зошит? – Зошит потрібен мені для записів.
Зошит мені потрібен для того, щоб робити в ньому записи.

- 1) З якою метою ви приїхали до Вінниці?
- 2) Навіщо ви їздили до Києва?
- 3) Навіщо ви ходили до коменданта?
- 4) Заради чого ви покинули батьківщину?
- 5) Для чого ви опановуєте українську мову?

ЗАВДАННЯ 2. Утворіть словосполучення.

Зразок: поїхати вчитися, піти по хліб.

сісти	нагріватися	по дитину
прийти	гуляти	на допомогу
	повечеряти	на розмову
запросити	охолоджуватися	на відпочинок
лягти	відпочити	на вечерю
зупинитися		по квитки
поставити	варитися	
піти	порозмовляти	на конференцію

ЗАВДАННЯ 3. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

- 1) Змініть розміри відкритих (вікна), щоб усі вікна було видно на екрані.
- 2) Мета заняття –засвоїти основні принципи (робота) зі стандартними (програми).
- 3) Щоб швидко і якісно обробляти (інформація), вони придбали сучасний комп'ютер.

- 4) Сусіди завітали до (ми), щоб послухати новини.
- 5) Щоб зменшити тертя між (деталі) машин, ковзання замінюють коченням.
- 6) Щоб знайти цю (величина), користуються (перетворення) Лоренца.

ЗАВДАННЯ 4. Закінчіть складнопідрядні речення мети.

- 1) Канал побудовано для того, щоб ...
- 2) ЕОМ використовують для ...
- 3) Щоб не хворіти, слід ...
- 4) Щоб врятувати Чорне море, потрібно ...
- 5) Для того, щоб скласти іспит з української мови, треба ...

ЗАВДАННЯ 5. Дайте відповіді на запитання, використовуючи конструкції *заради чого; заради того, щоб ...*

- 1) Заради чого ви відмовилися від комфорту й оселилися в гуртожитку?
- 2) Заради чого ви змінили професію?
- 3) Заради чого ви працюєте?
- 4) Заради чого ви здатні ризикувати життям?

ЗАВДАННЯ 6. Прочитайте речення. Поясніть, які конструкції означають умову дії.

- 1) Якщо я пообіцяв, то обов'язково прийду.
- 2) Вони зателефонували мені лише тоді, коли експеримент вже розпочався.
- 3) Не втрачайте надії навіть тоді, коли дуже важко.
- 4) Якщо відчуєте запах газу, подзвоніть 04.
- 5) Коли є бажання, цього можна досягти.

ЗАВДАННЯ 7. Ознайомтеся з народними прикметами. Зверніть увагу на конструкції зі значенням умови дії.

- 1) Якщо сонце заходить червоно, то буде мороз.
- 2) Якщо хмари ідуть низько, буде холодно.
- 3) Коли влітку на деревах з'являються жовті листки, то буде рання осінь.
- 4) Коли жінку з порожніми відрами зустрінете, буде невдача.
- 5) Якщо кішка вмивається, прийдуть гості.

ЗАВДАННЯ 8. Закінчіть речення.

- 1) Якщо ти уважно прочитаєш статтю, то ...
- 2) Приходьте на консультацію, якщо ...
- 3) Ти менше втомлюватимешся і краще працюватимеш, якщо ...

- 4) Якщо мені телефонуватимуть,
- 5) Людину тільки тоді зрозумієш, коли
- 6) У разі відмови абонента від розмови

ЗАВДАННЯ 9. Прочитайте словосполучення, що означають умову дії.
Складіть речення з цими словосполученнями.

Змінюватися при нагріванні;
визначати за допомогою приладів;
читати при світлі;
кипіти при температурі 100°C.

ЗАВДАННЯ 10. Знайдіть речення, які означають нерéalьну умову дії.

Якщо іонізатор перестав діяти, то розряд припиняється.
Якби мене попередили про небезпеку, все було б гаразд.
Якщо ти вчасно закінчиш роботу, поїдеш з нами.
Якби ти вчасно закінчив роботу, то поїхав би з нами.
Якщо в магнітне поле внести провідник із струмом, на нього діятиме сила Ампера.

ЗАВДАННЯ 11. Прочитайте народні прислів'я та приказки; зверніть увагу на конструкції, якими позначається нерéalьна умова дії.

1. Якби свою біду знав, то б її обминав.
2. Якби Хомі гроші, був би він хороший.
3. Коли б ковбасі крила, то кращої птиці на світі не було б.
4. Ой, жінко, нездужаю! Якби ти мені зварила вареників, та не вари сорок, бо не з'їм, а звари тридцять дев'ять та великих, я б з'їв та одужав би.

ЗАВДАННЯ 12. Запишіть мікромонологи, які починалися б словами:

Коли б мені запропонували посаду міністра, ...

Якби я став найбагатшою людиною, ...

Коли б я міг розмовляти багатьма мовами, ...

Якби мені запропонували залишитися працювати в Україні, ...

Прочитайте монологи вголос.

14. СПОСТЕРЕЖЕННЯ. ВИВЧЕННЯ. ДОСЛІДЖЕННЯ

ЗАВДАННЯ 1. З'ясуйте значення слів та словосполучень.

Досліджувати – дослідити що. Дослід. Експеримент. Ставити (робити) дослід. Дослідник. Проводити дослідження. Одержати – одержувати експериментальні дані.

Брати – взяти участь у досліді.

Оглядати – оглянути що.

Спостерігати за чим, що. Спостереження.

Спостерігання чого. Спостерігач.

Стежити за чим. Слідкувати за чим.

Слідкувати за тим, як ремонтують автомобілі.

Стежити за тим, щоб прибирали в лабораторіях.

Слідкувати за тим, щоб ніхто не запізнювався на роботу.

Вивчати що. Вивчення чого.

Шляхом		електролізу
Методом	чого?	обробки
		експерименту
		спостереження
Способом		аналізу
		перевірки

Виявляти – виявити що. Висновок, висновки

Встановити що. Дійти висновку.

Робити – зробити висновок.

Визначити що. Визначення чого.

Аналізувати що. Аналіз чого.

Відкрити що. Відкриття чого.

Учені систематично спостерігають за Сонцем. Лікарі стежать за фізичним станом і психічною діяльністю космонавтів. Які досліді проводили у вашій лабораторії? Ми визначили траєкторію руху матеріальної точки.

ЗАВДАННЯ 2. Утворіть та запишіть словосполучення.

Вивчати що? (мова, історія, теоретична проблема).

Вивчення чого? (океан, море, планета, Земля).

Досліджувати що? (проблема, причина).

Дослідження з чого? (фізика, теоретична механіка, ракетна техніка, гідродинаміка).

Дослідження чого? (процес, форми і методи роботи).

Спостерігати за допомогою чого? (медична апаратура, оптичний прилад, вимірювальні прилади).

Стежити за чим? (рух планет, робота машини, температура, розвиток подій, чистота, стрілки годинника).

Аналіз чого? (мова, слова, ситуація, проблема, наслідки, структура, факти).

Розв'язати що? (задача, наукова проблема).

Оглянути що? (станція, апаратура, бібліотека).

Відкриття в галузі чого? (медицина, фізика, астрономія).

ЗАВДАННЯ 3. Поставте запитання до речень.

- 1) Нумізматика вивчає зовнішній вигляд, вагу, техніку виробництва монет.
- 2) Методом експерименту встановлено закони вільного падіння тіл.
- 3) Українські вчені здійснили комплекс досліджень в галузі кібернетики.
- 4) Галілей виявив на Сонці плями.
- 5) М.Грушевський досліджував проблеми розвитку української літератури.
- 6) Фізика вивчає механічні, теплові, електричні, світлові рухи.

ЗАВДАННЯ 4. Утворіть та запишіть речення.

К.Цюлковський

А.Ейнштейн

Ф. і І.Жоліо-Кюрі

А.Ампер

Г.Герц

Н.Бор

І.Ньютон

М.В.Ломоносов

встановити

відкрити

створити

сформулювати

штучна радіоактивність

електромагнітні хвилі

закони фотоелефекту, те-

орія відносності

фізична хімія

закон всесвітнього тя-

жіння

фізичні принципи між-

планетних польотів

теорія атома

закон взаємодії елект-

ричних струмів

Зразок: І.Ньютон сформулював основні закони класичної механіки.

ЗАВДАННЯ 6. Прочитайте текст. Визначте мету та результати дослід.

Опишіть хід експерименту. Зробіть висновки.

До кінця 17 ст. кава остаточно завоювала Європу. Незабаром у неї з'явилися вороги. Вони твердили, що кава є причиною різних невиліковних хвороб. Прихильники ж кави запевняли, що не вона шкідлива для здоров'я, а чай. Тоді шведський король Густав III (18 ст.), щоб покінчити з суперечками про каву і чай, наказав зробити такий цікавий дослід. Двох братів-близнюків, яких за злочин мали стратити, вирішили залишити живими, але за умови, що один із них щодня питиме велику порцію кави, а другий – чаю. Їм створили однаково гарні умови існування. Два медики-професори спостерігали, хто з братів першим захворіє і помре, щоб установити, який продукт шкідливий – чай чи кава. Але чекати довелося дуже довго. Спочатку помер один професор, потім другий; короля було вбито, а злочинці-близнюки продовжували спокійно випивати свої "смертельні" дози чаю і кави. Нарешті, першим із братів помер той, хто пив чай, але ... у 83-річному віці.

Отже, ...

15. СПРИЯННЯ. ПРОТИДІЯ

ЗАВДАННЯ 1. З'ясуйте значення слів і словосполучень. Запишіть слова та конструкції в зошит.

Помагати – допомогти кому, чому.

Допомагати – допомогти кому, чому.

Допомога кому, чому.

Надати (подати) допомогу кому, чому.

Сприяти кому, чому; сприяння.

Ставати у пригоді.

Підтримувати – підтримати кого, що.

Підтримка.

Заступатися – заступитися за кого, що.

Захищати – захистити кого, що.

Заступник, захисник. Захист.

Заважати – завадити кому, чому. Завада.

Шкодити – нашкодити кому, чому.

Перешкодити – перешкоджати. Перешкода. Опір. Чинити опір. Опирається проти кого, чого. Протидія, протидіяти, боротися з ким, чим (проти кого, чого).

ЗАВДАННЯ 2. Зверніть увагу на використання у реченні слів та конструкцій, поданих у завданні 1.

- 1) Як же мені віддячити за вашу допомогу?
- 2) Допоможіть, будь ласка, розв'язати задачу.
- 3) Не соромтеся подати допомогу бідним.
- 4) Йдеться про захист прав людини.
- 5) Захисники Одеси чинили опір фашистським окупантам.
- 6) Не заважайте нам працювати.
- 7) Багато перешкод долаємо ми у житті.
- 8) Смерть завадила вченому закінчити дослідження.

ЗАВДАННЯ 3. Утворіть та запишіть словосполучення.

Допомагати (студенти, країни, подруга, мати, дочка, викладач)
(кому)

Ставати у пригоді (я, ти, ви, ми, він, вони).
(кому)

Підтримати (директор, доповідач, брат, організація, школярі).
(кого, що)

Сприяти (визвольний рух, процес навчання, розвиток ідей).
(кому, чому)

Захищати (діти, дитина, бідні, старий, старі, курсова робота, дисертація).
(кого)

Заважати (студент, учні, екскурсанти, я, вона, кожний, усі, читачі).
(кому)

Чинити опір (ворог, вороги, окупанти, терористи, гітлерівська армія,
(кому) агресор).

ЗАВДАННЯ 4. Дайте письмові відповіді на запитання.

- 1) Хто надає вам допомогу?
- 2) Чи допомагають вам українські студенти виконувати домашні завдання?
- 3) Хто до вас звертається по допомогу?
- 4) Чи завжди ви можете допомогти тим, хто звертається до вас?
- 5) Як український уряд і український народ ставляться до допомоги, яку Україні надають західні фінансисти?
- 6) Що вам заважає вчитися краще?
- 7) Які перешкоди доводилося вам долати у житті?
- 8) Чи підтримаєте ви друга в суперечці, якщо не він, а його суперечник має рацію?

ЗАВДАННЯ 5. Поясніть зміст вислову.

Моя хата скраю (Моя хата скраю – я нічого не знаю).

Визначте своє ставлення до цього погляду.

ЗАВДАННЯ 6. Закінчіть речення.

Зразок: Я проти того, щоб ти переходив на інший факультет.

1. Мій науковий керівник проти того, щоб ...
2. Деякі студенти висловилися проти того, щоб ...
3. Я завжди був проти того, щоб ...

ЗАВДАННЯ 7. Складіть речення зі словосполученнями.

Зразок: Перебороти почуття провини. –

Я не міг перебороти почуття провини перед матір'ю.

Перебороти страх,
перебороти себе,
подолати велику відстань,
подолати труднощі,
подолати економічну кризу,
подолати нерішучість.

ЗАВДАННЯ 8. Прочитайте речення з конструкціями, що мають значення протидії. Поставте запитання до цих речень.

- 1) Електрони протидіють стисненню тіла.
- 2) Одиниця вимірювання опору провідника – ом.
- 3) Усяке тіло чинить опір електричному струму.
- 4) Із зниженням температури опір провідників зменшується.

- 5) Космічні швидкості визначено без урахування опору атмосфери.
- 6) Внутрішнє тертя перешкоджає повному обтіканню тіла рідиною.
- 7) Різниця тисків протидіє руху твердого тіла.

16. НАМІР. ОБІЦЯНКА. ОЧІКУВАННЯ. УСПІХ. НЕВДАЧА

ЗАВДАННЯ 1. Запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їх значення.

- А. Намір** Мати намір.
 Замисляти – замислити.
 Задумувати – задумати. Задум.
 Збиратися, намірятися.
 Складати – скласти план.
 Планувати – запланувати. За планом. Планування.
- Б. Обіцянка** Обіцяти – пообіцяти кому, чому що.
 (обіцяння) (Не) додержати – (не) додержувати свого слова.
 (Не) дотримати – (не) дотримувати слова.
 Обманути – обманювати кого, що.
- В. Очікування** (Ждати) чекати кого, чого (на кого, на що).
 (Сподівання) Сподіватися чого, на що.
 Чекання, сподівання.
 Надіятися на що. Надія. Мати надію. Втратити надію.
- Г. Успіх** Здійснити плани.
 (невдача) Досягати – досягти чого.
 Здобувати – здобути що. Здобути перемогу.
 Досягнення, здобуток.
 Удача, талан. Щастя, нещастя.
 (По)везти. (По)щастити. (По)таланити.
 (Не)успішний. (Не)вдалий. (Не)щасливий.
 Зазнати невдачі.

ЗАВДАННЯ 2. Прочитайте прислів'я та приказки. Поясніть їх зміст.

Бути хазяїном свого слова.

Золоті гори обіцяти.

Хто багато обіцяє, той рідко слова дотримує.

Краще зробити не обіцяючи, ніж обіцяти і не зробити.

У добру хвилину чекай злої.

Щастя скоро покидає, а надія ніколи.

Не родися вродливим, а родися щасливим.

ЗАВДАННЯ 3. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

- 1) Я (сподіватися) на краще.
- 2) Не втрачайте (надія).

- 3) Йому (не щастити).
- 4) Над землею пливли хмари, можна було сподіватися (дош).
- 5) Я чекав на (вона) і не сподівався, що прийде її сестра.
- 6) Від (хто) ж мені сподіватися (допомога), як не від (ти).
- 7) Навіщо мені врода, коли нема долі, нема (талан).
- 8) Може, на той рік пощастить (я) зібрати більше матеріалу.

ЗАВДАННЯ 4. Утворіть словосполучення.

Зразок: реальний план, чудовий план.

Постійний, останній, чудовий, довгий, малий, щасливий, великий, жажливий, невдалий, слабкий, даремний, несподіваний, звичайний	Задум, надія, очікування, успіх, нещастя, обман
--	---

ЗАВДАННЯ 5. Заповніть таблицю формами дієслова *чекати*

Я чекаю, чекатиму	Ми
Ти	Ви
Він	Вони

Замість крапок поставте потрібні форми дієслова *чекати*.

1. Гадаю, що вони довго нас не ...
2. Він ... на тебе о шостій годині.
3. Ви ... нас?

ЗАВДАННЯ 6. Закінчіть речення.

- 1) Ми плануємо ...
- 2) Я маю намір ...
- 3) Майстер пообіцяв ...
- 4) Йому не вдалося обманути ...
- 5) Мені пощастило ...

ЗАВДАННЯ 7. Дайте відповіді на запитання.

- 1) Чи маєте ви намір продовжити навчання в магістратурі?
- 2) Як ви вчините, якщо вас обдурять, не додержать слова?
- 3) Чи щастить вам у житті?
- 4) Чого вам вдалося досягти в науці?
- 5) Чи здатні ви довго очікувати чого-небудь?
- 6) Чи плануєте ви свою роботу?
- 7) Які види планів ви складали на уроках?

ЗАВДАННЯ 8. Фортуна ... У Давньому Римі так звали богиню щастя, щасливого випадку, успіху. Іноді її зображували жінкою із зав'язаними очима. Як ви гадаєте, чому?

ЗАВДАННЯ 9. Прочитайте казку. Перекажіть її.

Довідковий матеріал: виник задум, пообіцяв панові, пан сподівався, мужик сподівався, обманути пана.

Про багатого пана і бідного мужика

Жив собі старий і багатий пан. У нього був бідний мужик. Тяжко працював той мужик, а плати за свою працю не отримував. Почав він думати, як полегшити собі життя. Думав, думав і надумав:

У пана був собака. Одного разу мужик каже панові:

– Дай мені половину свого багатства, і я за двадцять років навчу твого собаку говорити.

Пан спочатку не погоджувався, а потім згодився та віддав мужику половину багатства і собаку.

Зажив мужик добре, тільки сміється з пана. Минуло п'ятнадцять років, а собака ще не говорить. Пан каже мужикові:

– Якщо через п'ять років собака не говоритиме, то я тебе заб'ю.

Мужик погодився.

Минув рік, і пан помер.

Мужик і каже сам до себе:

– Я так і думав, що за двадцять років або собака здохне, або пан умере.

17. ЗМІСТ ДУМКИ, ВИСЛОВЛЮВАННЯ

ЗАВДАННЯ 1. Запишіть слова та конструкції, що передають зміст думки та висловлювання.

Думати про кого, що. Думка.

Згадувати – згадати про кого, що. Згадка.

Мріяти про кого, що. Мрія.

Міркувати про кого, що. Міркування.

Нагадувати – нагадати про кого. Нагадування.

Йтися (йдеться, йшлося) про кого, що.

Говорити – сказати що.

Висловлювати – висловити що. Висловлювання.

Відповідати – відповісти на що. Відповідь.

Питати – спитати про кого, що. Питання.

Розповідати – розповісти про кого, що. Розповідь.

Обговорювати – обговорити що. Обговорення.

Розмовляти про кого, що. Розмова.

Попереджати – попередити про що. Попередження.

Пропонувати – запропонувати що. Пропозиція.

Повідомляти – повідомити про що. Повідомлення.

ЗАВДАННЯ 2. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

Загадувати про кого, що (батьки, обіцянка, справа, подія).

Питати кого (відвідувач, присутні, науковий керівник, спеціалісти, перехожі).

Висловлювати що (думка, згода, подяка, порада).

Обговорювати що (проблема, ситуація, пропозиція).

Попереджати про що (небезпека, зміна місця проживання, консультація).

Пропонувати що (допомога, книжка, ідея, послуга).

Пропонувати кому, чому (комісія, присутні, збори, установа, підприємство, учасники, молодь).

ЗАВДАННЯ 3. Закінчіть речення.

- 1) Чи пам'ятаєш ти ... ?
- 2) Я завжди мріяв ...
- 3) Завтра вранці нагадай йому ...
- 4) У книжці йдеться ...
- 5) Увесь вечір ми обговорювали ...
- 6) Вам слід попередити керівника ...

ЗАВДАННЯ 4. Порівняйте речення.

Пряма мова	Непряма мова
Я спитав: “Сьогодні тепло?”	Я спитав, чи тепло сьогодні.
“Сьогодні холодно”, – відповіла вона.	Вона відповіла, що сьогодні холодно.
Раїд попросив: “Відчиніть вікно”.	Раїд попросив, щоб відчинили вікно.
“Викладач іде!” – голосно попередив староста групи.	Староста групи попередив, що іде викладач.
Незнайомець спитав у мене: “Куди ви йдете?”	Незнайомець спитав у мене, куди я їду.
Контролер наполягав: “Покажіть мені ваші квитки”.	Контролер наполягав, щоб ми показали йому свої квитки.

ЗАВДАННЯ 5. Трансформуйте речення з прямою мовою у речення з непрямою мовою.

Зразок: Олег сказав мені: “Я знаю твоїх друзів” – Олег сказав мені, що знає моїх друзів.

- 1) Я пообіцяла подрузі: “Обов’язково напишу тобі про всі новини”.
- 2) Тільки один студент підняв руку і повідомив: “Я вже розв’язав задачу”.
- 3) Арфан відповів: “Я інженер”.
- 4) “Алі, я не поїду з тобою”, – сказав Саїд.
- 5) Викладач нагадав нам: “Завтра контрольна робота”.
- 6) Викладач попередив нас: “Добре підготуйтеся до наступного заняття, бо контрольна робота буде складною”.

ЗАВДАННЯ 6. Трансформуйте речення з непрямою мовою у речення з прямою мовою.

Зразок: Махран спитав мене, навіщо я приїхав. – Махран спитав мене: “Навіщо ти приїхав?”.

- 1) Я йому порадив, щоб він більше уваги приділяв роботі.
- 2) Лаборант сказав мені, щоб я зачинив аудиторію.
- 3) Викладач попросив Самру, щоб вона читала голосніше.
- 4) Ахмед попередив нас, що сьогодні приїхати не зможе.
- 5) Ольга невдоволено зауважила, що в моїй кімнаті досі немає стола.

ЗАВДАННЯ 7. Складіть речення з непрямою мовою. Використайте дієслова *попросити, спитати, запропонувати*. Трансформуйте їх у речення з прямою мовою.

ЗАВДАННЯ 9. Передайте зміст висловлювань за допомогою речень з непрямою мовою.

- 1) Філософ Сократ любив повторювати: “Я знаю тільки те, що нічого не знаю”.
- 2) Давньоримський письменник Теренцій казав: “Людина я, і ніщо людське не чуже для мене”.
- 3) Видатний письменник і філософ Вольтер писав: “Свобода полягає лише в тому, щоб залежати тільки від законів”.

18. ПРОХАННЯ. ЗАПРОШЕННЯ. ВИМОГА. НАКАЗ. ПОРАДА

ЗАВДАННЯ 1. Прочитайте та запишіть конструкції.

Просити – попросити що, чого у кого.

Прохання.

Просити приїхати (підійти, допомогти).

Вимагати що, чого від кого. Просити щоб ...

Вимога.

Запрошувати – запросити кого, що.

Запрошення.

Наказувати – наказати кому (підійти, принести ...).

Наказ. Дати наказ.

Радити – порадити кому що (що зробити).

Виконати наказ.

Рада, порада. За порадою, з поради. За наказом.
На вимогу, за вимогою. На запрошення.

ЗАВДАННЯ 2. Зверніть увагу на різноманітні конструкції, за допомогою яких запрошують, висловлюють прохання, вимогу, пораду.

Прохання і можливі відповіді на нього

Можна подивитися? Можна. Я просив би вас трохи почекати. Дайте, будь ласка, один квиток. Дякую. Спасибі. Покажіть мені, будь ласка, вашу лабораторію. Дозвольте мені увійти (запитати вас, потурбувати вас). Заходьте будь ласка! Скажіть, будь ласка, котра година? Я хочу попросити вас зробити мені послугу. Чи не могли б ви ...? Ви не могли б допомогти мені? Прошу допомогти мені.

Запрошення, відповіді на нього

Дозвольте запросити вас ... Ми запрошуємо вас на конференцію. Я хочу запросити вас до себе. Ласкаво просимо! Дякую за запрошення. Я не проти. На жаль, не можу. У мене немає часу. Прошу сідайте. Пропоную вам зіграти в шахи.

Вимога. Наказ.

Стій! Опустіть руки! Випряміться! Платіть у касу 2 гривні. Поставте на місце. Сядьте. За роботу! Геть звідси. Все перевірте. Розповідайте. Припиніть розмови! Дайте йому спокій. Зробіть це негайно.

Порада

Ви не повинні були б втручатися у цю справу. Вам не слід так багато працювати. Чи не краще б вам ... Ось що я вам пораджу ... Постарайтесь з'ясувати (зробити ...). Коли б я був на вашому місці ... Можна я вам дам одну пораду? На вашому місці я не вагався б жодної хвилини.

ЗАВДАННЯ 3. Поясніть, у яких ситуаціях вживають такі фрази.

Заспокойтеся! Проходьте, будь ласка. Викличте швидко допомогу! Покажіть, будь ласка, наші місця. Чи можна запросити вас на танець? Передайте мені, будь ласка, сіль.

ЗАВДАННЯ 4. Слова в дужках поставте у формі імператива.

Зразок: Описати прилад – опишіть прилад.

(Відвезти) мене до найближчого готелю. (Порадити), в якому готелі зараз легше влаштуватися. (Дозволити) зателефонувати вам увечері. (Показати) мені вашу бібліотеку. (Ознайомити) мене з правилами. (Назвати) видатних учених-фізиків. Ми заблукали, (допомогти) нам вийти на майдан Незалежності. (Дати) мені два конверти. (Пройти) до кінця коридору. (Познайомити) мене з вашим колегою. (Звернутися) в довідкове бюро. (Завітати) до

нас. (Перекласти) цю фразу. (Вставати), коли я називаю ваші прізвища. Не (заважати) працювати. (Слухати) пояснення. (Зібрати) зошити.

ЗАВДАННЯ 5. Заповніть таблицю потрібними формами дієслів.

Наказовий спосіб (імператив)

2 особа однини	1 особа множини	2 особа множини
Пиши	пишімо	пишіть
	перевірмо	
		беріть
	сядьмо	
Став	стіймо	
		дайте
Купуй		
		купіть

ЗАВДАННЯ 6. Дайте відповіді за зразком.

Зразок: Двері треба зачинити. – Ні, не зачиняй.

- 1) Статтю треба скоротити.
- 2) Ці факти треба перевірити.
- 3) Назву статті треба змінити.
- 4) Документи треба підписати.
- 5) Мені потрібно все розповісти.
- 6) Ці речі треба віддати.
- 7) Його треба запросити.

ЗАВДАННЯ 7. Закінчіть речення.

- 1) Лаборант попросив мене, щоб ...
- 2) Викладач вимагає, щоб ...
- 3) За наказом ректора ...
- 4) Ліки треба зберігати в ...
- 5) Щоранку робіть гімнастику, і ви ...
- 6) Чи варто ремонтувати цю машину? – Не раджу, ...

ЗАВДАННЯ 8. Поясніть прислів'я.

1. Добра порада дорожча від золота.
2. Добра рада, як готові гроші, а лихая – готове нещастя.
3. Людей питай, а свій розум май.
4. Одна рада хороша, а дві ще краще.

ЗАВДАННЯ 9. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

- 1) Мене запросили взяти участь в (обговорення).
- 2) Польські вчені приїхали до Києва на запрошення (міністр).
- 3) Нам потрібна порада (юрист).
- 4) Дякуємо тобі за (корисна порада).
- 5) Чи прислухаєтеся ви до (чужі поради)?
- 6) Всіх викладачів ознайомили з (наказ) ректора.
- 7) За наказом ректора в університеті створено кафедру (захист) комп'ютерної інформації.
- 8) Ви висуваєте завищені вимоги до (студенти).

ЗАВДАННЯ 10. Порадьте:

як користуватися телефоном – автоматом;
як написати адресу на конверті;
куди поїхати на відпочинок.

ЗАВДАННЯ 11. Ви захистили магістерську дисертацію. Повідомте про це своїх друзів, прийміть їхні вітання, запросіть друзів у гості.

ЗАВДАННЯ 12. Відмовтеся від запрошення у гості так, щоб ваш друг не образився на вас.

19. НАЯВНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ, ОТРИМАННЯ ІІ. ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.

ЗАВДАННЯ 1. Прочитайте та запишіть конструкції, ознайомтеся з використанням їх у реченнях.

Мені сказали, що ...

Ви знаєте, що ...

Чи знаєте ви, чому (що, де)...

Від кого дізнатися про що

Кажуть, ...

Як нам відомо, ...

У статті йдеться про ...

Стаття присвячена чому, кому

Мені сказали, що ваша кафедра тепер на четвертому поверсі.

Ви знаєте, що він захистив дисертацію?

Чи знаєте ви, чому Арманд не прийшов на лекцію?

Від учительки учні дізналися про історію свого міста.

Кажуть, він дуже талановита людина.

Як нам відомо, улюбленого коня Олександра Македонського звали Буцефалом.

Про що йдеться у цій статті?

Стаття присвячена проблемам міжнародних відносин.

Не мати відомостей про ...

Повідомити про що ...

повідомити, що ...

За повідомленням кого, чого

Як повідомляють газети, ...

Ми зовсім не маємо відомостей
про своїх закордонних родичів.

Диктор повідомив про відкриття
українських астрономів.

За повідомленням синоптиків, в
Україні буде тепло.

Як повідомляють газети, відбула-
ся зустріч президентів Франції і
Росії.

ЗАВДАННЯ 2. Дайте відповіді на запитання. Використайте конструкції,
подані у завданні 1.

- 1) Від кого ви дізналися, що заняття з української мови замінили лекцією з математики?
- 2) Що вам відомо про події на Близькому Сході?
- 3) Чи знаєте ви, що професія журналіста – найнебезпечніша професія у світі?
- 4) Як нам відомо, слово *газета* пов'язують з назвою срібної венеціанської монети 16 століття. Що вам відомо про походження слів *журнал*, *радіо*, *комп'ютер*?

ЗАВДАННЯ 3. Назвіть різноманітні джерела інформації. Якому з цих джерел ви більше довіряєте?

ЗАВДАННЯ 4. Прочитайте публікацію з української газети, прокоментуйте її за допомогою конструкцій.

Публікація повідомляє про ...

Стаття присвячена проблемі ...

Автор статті розповідає ...

ЗАВДАННЯ 5. Закінчіть речення. Повідомте про бажання отримати невідому вам інформацію.

- 1) Цікаво, який ...
- 2) Треба дізнатися, чому ...
- 3) Я хочу з'ясувати, де ...
- 4) Нас цікавить, чи ...
- 5) Треба з'ясувати, кому ...
- 6) Треба на пошті дізнатися, які ...

ЗАВДАННЯ 6. Закінчіть діалоги. Вкажіть джерела інформації.

- 1) – Від кого ти дізнався, що поїдеш на конференцію?

– ...

- 2) – У кого можна запитати про вимоги до наукової доповіді?
– ...
- 3) – Де можна дізнатися, з якої платформи відходить поїзд?
– ...
- 4) – Хто може надати відомості про якість товару?
– ...
- 5) – Хто може розповісти про умови праці на цьому підприємстві?
– ...
- 6) – У кого можна дізнатися, коли ректор приймає з особистих питань?
– ...
- 7) – До кого слід звернутися, щоб пояснили, як вживати ліки?
– ...
- 8) – Хто може повідомити про початок занять?
– ...

ЗАВДАННЯ 7. Поясніть, які слова означають джерела інформації.

- 1) Про все, що вас цікавить, ви дізнаєтеся з цієї книжки.
- 2) Спитай, будь ласка, Лесю, коли розпочнеться сесія.
- 3) Роні сказав, що ти через хворобу дружини не прийдеш на збори.
- 4) Староста групи повідомив, що іспит розпочнеться о восьмій годині.
- 5) Батько написав мені, що Ігор теж збирається їхати до Вінниці.

ЗАВДАННЯ 8. Дайте відповіді на запитання.

Зразок: – Вам про все розповів Селім?

– Ні, я про все дізнався від Муніра.

- 1) Ви прочитали це повідомлення в якомусь журналі?
- 2) Ви чули про нас по радіо?
- 3) Ця інформація надійшла з Інтернету?

ЗАВДАННЯ 9. Знайдіть у реченнях конструкції, які мають значення джерела інформації.

- 1) Давньогрецький філософ Сократ, як свідчать його учні, був мудрою і скромною людиною.
- 2) За біблійною легендою, Ісуса Христа зрадив Іуда Іскаріот.
- 3) Як казали у давнину, часи змінюються і ми змінюємося разом з ними.
- 4) Римські історики розповідають, що імператор Нерон вважав себе видатним актором, музикантом і поетом.
- 5) Як відомо, піраміду Хеопса будували 10 тисяч рабів.

20. ЗГОДА. НЕЗГОДА. РОЗБІЖНІСТЬ У ПОГЛЯДАХ. УПЕВНЕНІСТЬ. СУМНІВ

ЗАВДАННЯ 1. Запишіть слова та словосполучення, що означають згоду чи незгоду.

Згоджуватися – згодитися з ким, чим.

Погоджуватися – погодитися з ким, чим.

Згода. Давати згоду.

Незгода, заперечення.

Підтверджувати – підтвердити що.

Підтвердження. Суперечність.

Бути упевненим у чому.

Сумніватися у чому.

Переконувати(ся) – переконати(ся) у чому.

Спростовувати – спростувати що.

Заперечувати – заперечити що.

Відхиляти – відхилити що.

Обстоювати свою думку. Стояти на своєму.

Так. Згоден (згодна, згодні). Я не заперечую. Ви маєте рацію (він має рацію). Це справді так. Саме так. Я поділяю вашу думку. Правильно. Гаразд (добре). Безсумнівно. Безумовно. Я проти (я не проти). Ні. Ні, це не так. Мене (нас) це не задовольняє. Це не точно. Не можна. Не можу. Ні, не бажаю. Не хочу. Ні в якому разі. Ви не маєте рації. Не треба. Я заперечую це. На жаль, ні. Про це не може бути й мови. Нічого подібного. Я не погоджусь. Ви помиляєтеся. Я дотримуюся іншої думки. Я абсолютно з вами не згоден.

ЗАВДАННЯ 2. Погодьтеся зі своїм співрозмовником, а потім заперечте йому.

1) – Кажуть, що це була ваша пропозиція.

– ...

2) – Всі кажуть, що доповідь була дуже цікавою.

– ...

3) – Мені здається, що ця проблема краще висвітлена у статтях професора Блажка.

– ...

4) – Як на мене, не треба занадто часто заглядати у словник, коли читаєш художній текст.

– ...

ЗАВДАННЯ 3. Заповніть таблицю формами дієслова *заперечувати*.

Теперішній час	
Однина	Множина
Я заперечую ...	Ми ...
Ти ...	Ви ...
Він ...	Вони ...

ЗАВДАННЯ 4. Форми інфінітива замініть формами дієслів у майбутньому часі.

Комісія (відхилити) нашу пропозицію. Гадаю, лікарі (підтвердити) цей діагноз. Він (згодитися). Впевнена, що твоя сестра (не заперечувати). Вона (погодитися) віддати книгу лише мені. Гадаю, що ти (підтримати) мене. От бачиш, вона (стояти) на своєму. Все, що ти (пропонувати) мені, я буду відхиляти.

ЗАВДАННЯ 5. Закінчіть речення.

- 1) Ви згодні змінити свій фах?
 - Не згоден, тому що ...
 - Так, згоден за умови ...
 - Згоден, якщо ...
- 2) Вам подобається наш університет?
 - Дуже подобається, бо ...
 - Ні, не подобається, тому що ...

ЗАВДАННЯ 6. Чи згодні ви з висловлюванням: “Газети мають зникнути. Їх замінять телевізор і комп’ютер”. Висловіть свою думку.

ЗАВДАННЯ 7. Доповніть діалоги.

- 1) – ...
 - Це справді так.
- 2) – ...
 - Нічого подібного.
- 3) – ...
 - Я абсолютно з вами не згоден.

ЗАВДАННЯ 8. На кожную фразу цього тексту дайте відповідь “так” чи “ні”.
Якщо ви заперечуєте яке-небудь твердження, замініть його правильним.

Асканія-Нова – це назва українського міста.
Київ завжди був столицею України.
У сучасному українському алфавіті 36 букв.

Україна – це морська держава.
В Україні немає гір.
Найбільша річка України – Дніпро.
Львів – місто на сході України.
Ліс – найбільше багатство України.

ЗАВДАННЯ 9. Утворіть словосполучення. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

Сумніватися в (друзі, учні, свої здібності, чесність партнера, справедливість законів).

Вірити в (людина, доля, Бог, своя щаслива зоря).

Переконувати (аргументи, докази, факти, всі можливі методи).

Переконувати (студенти, співрозмовник, керівник, члени комісії).

Погоджуватися з (пропозиція, керівництво заводу, твоя думка, ваш висновок).

ЗАВДАННЯ 10. Поясніть, які слова і речення виражають сумнів, а які – впевненість.

Навряд чи це так. Це неодмінно станеться. Безумовно, це так. Важко сказати. Невже? Хто його знає. Хіба? Не думаю, що там все гаразд. Можливо. Звичайно. А ти не перебільшуєш? Мабуть, це так. Мені видніше. Так я вам і повірив.

ЗАВДАННЯ 11. Дайте відповіді на запитання.

Зразок: Ви впевнені у правильності своїх висновків? – Так, абсолютно впевнений. Так, вони правильні. Дуже сумніваюся.

- 1) Чи зможуть першокурсники перекласти цей текст без словника?
- 2) Ви вважаєте, що експерименти були проведені правильно?
- 3) Ви вірите в наші сили?
- 4) Ви впевнені у правдивості цієї розповіді?
- 5) Ви вірите у можливість існування людини на інших планетах?

21. СТАН ЛЮДИНИ. ЗМІНА СТАНУ

ЗАВДАННЯ 1. Прочитайте та запишіть конструкції, що означають стан людини та зміну цього стану.

Радіти – зрадіти.

Радість, радіощі, радий.

Дивувати(ся) – здивувати(ся).

Здивування.

Утішати – утішити кого.

Утішатися – утішитися чим.

Утіха. Утішний.

Захоплюватися – захопитися чим.

Захоплення.

Обурювати – обурити кого чим.

Обурений.

Обурюватися – обуритися чим.

Обурення.

Гордитися чим, ким.

Боятися кого, чого.

Лякати(ся) – злякати(ся) кого

Соромитися – засоромитися.

Хвилювати – розхвилювати кого.

Хвилюватися – розхвилюватися.

Тривожити кого.

Тривожитися за кого.

Сумувати–засумувати за ким, чим.

Сердити(ся) – розсердити(ся).

Ображати(ся) – образити(ся).

Заспокоювати(ся)– заспокоїти(ся).

Утомлювати(ся) – утомити(ся).

Нервувати, нервуватися.

Гордий, гордість, гордоці.

Страх

Сором.

Хвилювання.

Тривога.

Сумний.

Сердитий.

Ображений.

Заспокоєний.

Утомлений, втома, утомленість.

Знервований.

Значення відомих вам слів поясніть. Запишіть пояснення викладача щодо нових слів.

ЗАВДАННЯ 2. Зверніть увагу на вживання слів та конструкцій, що означають стан людини.

Дізнавшись про її вчинок, батько страшенно обурився. Фільм схвилював мене і моїх друзів. Тебе дивує, що вона нічого не написала? Радий вас бачити. Не бійся, я з тобою. Не хвилюйтеся, все гаразд. Мої батьки сердяться, коли я пізно повертаюся додому. На душі тривога й сум. З роботи чоловік повернувся втомленим, знервованим. Напевно, його хтось образив. Ми пишаємося своїми батьками.

ЗАВДАННЯ 3. До поданих слів доберіть антоніми. Складіть речення з цими словами.

Змерзнути –

заснути –

старіти –

захворіти –

заспокоїтися –

зрадіти –

товстішати –

втомитися –

радісний –

ЗАВДАННЯ 4. Дайте відповіді на запитання.

- 1) Що здивувало вас, коли ви вперше приїхали в Україну?
- 2) Чим ви захоплюєтеся?
- 3) Які вчинки людей можуть обурити вас?
- 4) Чого ви боїтеся?
- 5) Чи здатні ви вдарити людину, яка сильно образила вас?
- 6) Що слід робити, щоб менше втомлюватися під час роботи?
- 7) За ким ви сумуєте?
- 8) Як подолати страх (хвилювання)?

ЗАВДАННЯ 5. Замість крапок поставте потрібні слова.

- 1) Дівчина так, що й слова не могла вимовити.
- 2) Моя матимоїм успіхам більше за мене.
- 3) Віду мене тремтіли руки.
- 4) Мій синпрограмуванням.
- 5) Батько дуже, коли йому запропонували цю роботу.
- 6) Миспортивними досягненнями нашої країни.
- 7) Пиши мені, я дужеза тобою.
- 8) Пробач, нена мене.
- 9) Коли я, вмикаю музику. Вонамене.
- 10) Його нескладність завдань.

ЗАВДАННЯ 6. Закінчіть речення, використовуючи конструкції, подані у завданні 1.

- 1) Я пишаюся тим, що
- 2) Дівчина зраділа, коли
- 3) Матір здивувало те, що
- 4) Мій товариш так захопився комп'ютерними іграми, що
- 5) Якщо тебе образять,

ЗАВДАННЯ 7. Прочитайте речення. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

- 1) Розповіді про (народні герої) до сліз хвилювали (малий Тарас).
- 2) Далеко від (рідне село) зайшов Тарас; стомленого й голодного його підібрали в степу чумаки.
- 3) Тарас так захопився (малювання), що й не помітив повернення Енгельгардта.
- 4) Той не посоромився вдарити (Тарас).
- 5) Шевченко вже тоді дивував (свої знайомі) талантом художника і поета.
- 6) Шевченко з обуренням спростував (думка) про те, що його викупили на волю за гроші від (царська родина).
- 7) Шевченко захопився (молода дружина) поміщика Закревського.
- 8) Поет сумував за (рідний край).
- 9) Всі, хто спілкувався з (Шевченко) останні місяці його життя, відзначили, що поет був стомленим і сумним.

22. СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДИНИ

ЗАВДАННЯ 1. Прочитайте і запишіть слова та конструкції.

Любити кого. Розлюбити кого.
Кохати кого.
Симпатизувати кому.

Поводитися (добре, погано) з ким.
Добре (гарне, погане) ставлення до кого.

Гарні (погані) стосунки з ким.

Пишатися ким.

Шанувати кого.

Мати пошану до кого.

Викликати довіру до кого.

Вірити кому.

Зневіритися в кому.

Розчаровувати(ся) – розчарувати(ся).

Обвинувачувати – обвинуватити кого.

Засудити (осудити) – засуджувати (осуджувати).

Виправдовувати – виправдати кого.

Знущатися з кого, над ким.

Ненавидіти кого.

Сміятися з кого.

Зневажати кого.

Ставитися з презирством до кого.

Заздрити кому.

Любов.
Кохання.
Симпатія.
Антипатія.

Повага.
Неповага.
Пошана.
Непошана.
Віра, довіра.
Довір'я, розчарування.
Зневіра.

Обвинувачення.

Осуд, засудження.

Виправдання.

Знущення
Ненавість.
Глузування, посміх
Зневага.

Заздрість, заздрощі.

ЗАВДАННЯ 2. Доберіть антоніми до поданих слів.

Вірити, ненавидіти, поважати, звинувачувати,
довіра, повага, звинувачення, ненавість.

ЗАВДАННЯ 3. Зверніть увагу на використання в українському мовленні конструкцій, поданих у завданні 1.

1. Нехай мене той голубить,
А хто мене вірно любить,
Нехай мене пригортає,
Хто кохання в серці має (Народна пісня).

2. Тільки той ненависті не знає,
Хто цілий вік нікого не любив (Л.Українка).

3. Шануй батька й няньку – буде тобі скрізь гладенько.
4. Не звинувачуй другого, бо сам винуватим станеш.
5. Не вір чужим речам, а вір своїм очам.
6. Довіряй, але перевіряй (Народні прислів'я).

ЗАВДАННЯ 4. Заповніть таблицю. Замість крапок поставте потрібні форми дієслів.

Майбутній час

Я кохатиму, шануватиму, зневажатиму

Ти

Він

Ми

Ви

Вони

ЗАВДАННЯ 5. Утворіть словосполучення за зразком.

Зразок: Подяка – скласти подяку, висловити подяку, велика подяка;
любов – вірна любов, любов до матері, відповісти на любов.
Повага, ненависть, презирство, довіра.

ЗАВДАННЯ 6. Замість крапок поставте відповідні слова.

- 1) Я вже давно ... в людях.
- 2) Мій учитель завжди був ... до мене.
- 3) Треба ...ветеранів війни.
- 4) Мій товариш ... у свою сусідку.
- 5) Він мене не
- 6) Не хочу ... нікого, в усьому ... тільки себе.
- 7) ...людей, які ... з тих, хто слабший за них.
- 8) У дитинстві я ... Іллі, бо його вважали найсильнішим у нашому спортклубі.

Довідковий матеріал: шанувати, засуджувати, зневіритися, уважний, заздрити, звинувачувати, закохатися, любити, знущатися, зневажати.

ЗАВДАННЯ 7. Дайте відповіді на запитання.

- 1) Яких людей ви поважаєте?
- 2) Які дівчата (хлопці) подобаються вам?
- 3) З ким у вас дружні стосунки?
- 4) Чи заздрите ви кому-небудь?
- 5) За які вчинки можна зненавидіти людину?
- 6) Як би ви повелися, коли б з вас почали глузувати, сміятися?

ЗАВДАННЯ 8. Проаналізуйте свої взаємини з батьками, вживаючи конструкції, подані у завданні 1.

ЗАВДАННЯ 9. Проаналізуйте взаємини, які склалися у вашій групі між іноземними студентами.

ЗАВДАННЯ 10. Поясніть, у яких вчинках має виявлятися повага до людей похилого віку.

ЗАВДАННЯ 11. Поясніть прислів'я.

Чоловіка по одежі стрічають, а по уму випроводжають.
Не май сто рублів, а одного друга.

ЗАВДАННЯ 12. Прокоментуйте висловлювання письменника Л.Жуховицького: "Людина, що зросла у гарній родині, все життя дякує їй за радість. Людина, яка зросла у важкій сім'ї, все життя дякує їй за науку".

Довідковий матеріал

ПРИСЛІВНИКИ, ЇХ ЗНАЧЕННЯ

Якісна характеристика дії, стану		Місце, напрямок дії	
Гарно, весело, сумно, швидко, якісно, погано, чітко ЯК?		Там, тут, згори, праворуч, де-не-де, вниз, туди, всюди ДЕ? КУДИ? ЗВІДКИ?	
Час перебігу дії, її тривалість		Характеристика дії, стану, ознаки	
Завжди, нині, зранку, інколи, коли-небудь, тоді, відтепер, ніколи, потім КОЛИ? ВІДКОЛИ? ДОКИ?		Дуже, набагато, занадто, утричі, двічі, винятково, надзвичайно СКІЛЬКИ? НАСКІЛЬКИ? ЯКОЮ МІРОЮ? ЯК БАГАТО?	
Причина, пість дії	зумовленість дії	Мета дії	Спосіб виконання дії, виявлення її ознаки
Згарячу, спересердя, ненароком, знічев'я, мимоволі Чому? Від чого? З якої причини?		Навмисне, на зло, на-перекір, напоказ Для чого? Навіщо? З якою метою?	Зненацька, напам'ять, вголос, інакше Як? Яким способом?

Прийменники, що вживаються з повними формами відмінків

Відмінки	Прийменники	Приклади вживання прийменників
Родовий	Без, коло, біля, поперед, між, поміж, проміж, з, в(у), від, до, для, з-за, з-під, замість, край, вглиб, вздовж, близько, серед, проти, ради, після, крім, кінець	Коло села, поперед нас, сидіти кінець столу, з аудиторії, замість директора, вздовж дороги
Давальний	Навздогін, назустріч, наперекір, всупереч	Бігти навздогін трамваю, діяти всупереч умовам контракту
Знахідний	Крізь, через, про, попри, повз, в(у), за, на, над, о(об), понад, поза, перед, по	Повернутися через місяць, крізь скло, понад тисячу гривень
Орудний	За, понад, поза, по, під, перед, над, між, поміж, проміж, з	За столом, перед екраном, зустріч з ученими
Місцевий	В(у), на, по, о(об), при	Закінчуватися о шостій годині, на поверхні, в лабораторії

КЕРУВАННЯ

Аналізувати що	Видобувати що, з чого, у чому
Берегти кого, що	Видужати після чого
Бити кого, що, у що	Визволяти кого, що, від кого, від чого, з чого
Боротися з ким, з чим, проти кого, проти чого, за кого, за що	Визнавати кого, що, ким, чим, перед ким, перед чим, за кого, за що
Бракувати кого, чого	Визначати кого, що, за чим
Брати кого, що, чим, за що, у кого	Виймати що, з чого
Будувати що, з чого	Викидати що, у що, на що, з чого, до чого
Важити кого, що	Вимикати що; без чого
Варити що, з чого, у чому, на чому	Викладати що, з чого, на що, кому, за чим, на чому, у чому
Вводити кого, що, у що, до чого	Виймати що, з чого
Везти кого, що, до кого, до чого, від	Виконувати що, для кого, для чого,

кого, від чого, у чому, на чому, з чого	по чому, перед ким, перед чим, на чому
Вибачати кому, чому, що, за що	Використовувати кого, що, у чому, з чим
Вибирати кого, що	Викрадати кого, що, у кого, у чого
Виводити кого, що, з чого	Викривати кого, що, перед ким, перед чим
Виглядати з чого, з-за чого, у що	Вилучати що, з чого, у кого, у чого
Вигравати що, у чому, від чого	Вимазати що, у чому, чим
Видавати кого, що, кому	Вимагати що, чого, від кого, від чого
Виділяти кого, що, у чому, з чого, з кого	Викликати що, кого, до кого, до чого, за чим, у кого, у що, на що
Винаходити що	Вимірювати що, чим
Виникати у кого, у чого, у чому, між ким	Відрізняти кого, що, від кого, від чого, чим, серед кого, між ким
Виправляти кого, що, чим	Вірити кому, чому, у кого, у що
Випробовувати кого, що, на що, у чому, на чому	Вмикати що, у що, на що
Випускати кого, що, з чого, на що	Вміщати кого, що, у що
Виразити що, чим, у чому	Впливати на кого, на що, чим
Виробляти що, для кого, для чого, у кому	Впроваджувати що, у що, у чому
Висловлювати що, кому	Впускати кого, що, у що, на що
Вистачати кого, чого, кому, чому, на що	Встановлювати що, на чому, біля чого, у чому, на чому
Виступати з чого, з чим, у чому, по чому, на чому, з ким	Входити до чого, у що
Витирати що, чим, з чого	Гордитися ким, чим, перед ким
Витрачати що, на кого, на що	Горіти у чому, на кому, на чому
Витримувати що, з чим	Готувати що, на чому, для кого, для чого
Виявляти кого, що, у чому, з кого, з чого, на чому	Готуватися до чого
Відзначати кого, що, чим, на чому	Дбати про кого, про що
Відокремлювати що, від чого	Дивитися на кого, на що, що, у що, крізь що, з-за чого, за ким, за чим, з чим, у чому, на чому
Відповідати що, на що, без чого, чим, з чим, біля чого, кому, чому, за що, перед ким, перед чим, чому	Дивувати кого, що, чим
Ділити кого, що, між ким, за чим, на що	Зазначати що, чим, у чому

Діяти на кого, на що, за чим, з чим, проти кого, проти чого	Закінчувати що, чим, з чим
Добувати що, кому, для кого, у чому, з чого	Залежати від кого, від чого, у чому
Доводити кого, що, до кого, до чого, чим, на чому	Залишати кого, що, у чому, для кого, для чого, на кому, на чому
Додавати що, чого, кому, у що, до чого, за чим, для чого	Заміняти кого, що, ким, чим, за чим
Дозволяти що, кому, чому	Заперечувати кому, що
Домовлятися про що, з ким, з чим, щодо чого	Запрошувати кого, що, чим, у що, на що, до чого
Допускати кого, що, до кого, до чого	Заспокоювати кого, що, чим
Досліджувати кого, що, у чому, на чому	Застосовувати що, у чому, для чого, до кого
Друкувати що, на чому, у чому	Захищати кого, що, від кого, від чого
Думати про кого, про що, над чим	Зачиняти що, на що
Дякувати кому, чому, за кого, за що, чим	Зберігати що, для кого, для чого, у чому, на чому, на що
Забруднювати що, чим	Збирати кого, що, у що, на що, для чого, у чому, на чому, з чого, чим
Заважати чим, кому, чому	Звертатися до кого, до чого, на що
Завдавати чого, кому	Звикати до кого, до чого
Задовольняти що, кого, чим	Звинувачувати кого, що, у чому
Зв'язувати кого, що, у що, з чим, чим	
Згадувати кого, що, про кого, про що	Керувати ким, чим
Здавати що, у що, на що, кому, за що, під що, до чого	Кінчати що, з чим, чим, на чому
Здійснювати що, на чому	Класти кого, що, у що, до чого, за що, під що, на що
Змінювати кого, що	Коливатися від чого, у чому
Зміцнювати що, чим	Користуватися чим, у чому, на чому
Знаходити кого, що, у чому, на чому, під чим	Кохати кого, що, за що
Зникати у чому, за чим, з чого, у кого	Коштувати кому, чого
Знімати кого, що, з кого, з чого, у чому, на чому, на що	Лічити кого, що, на чому
Знущатися з кого, з чого, над ким, над чим	Міряти кого, що, чим, на що
Зупинити кого, що, біля чого, у чому, на чому, перед чим	Міститися у чому

З'являтися до кого, на що, без кого, без чого, для чого, з ким, з чим, за чим, у чому, над ким, наді чим, на кому, на чому, перед ким, перед чим, у кого, у чого	Наближатися до кого, до чого
Існувати у чому, на чому, без кого, без чого, з чого, для кого, для чого	Нагадувати кому, про кого, кого, про що, що, чим
Обладнувати що, чим.	Надавати кому, чому, що, чого
Обманювати кого, що	Наказувати кому, чому
Обмінювати що, на що	Належати кому, чому, до кого, до чого
Ображати кого, що, чим	Ненавидіти кого, що, у кому, у чому, за що
Обробляти що, чим, під що	Нехтувати ким, чим
Обслуговувати кого, що	Обіцяти кому, чому, що
Оволодівати ким, чим	Підтримувати кого, що, чим, за що, у чому, на чому
Оглядати кого, що, за що	Піти у що, по що, по кого, до кого, до чого, від кого, з чого, на що
Одержувати що, від кого, від чого, у що, на що, з чого	Повідомляти чим, з чим, по чому, кого, що, про кого, про що
Організувати кого, що	Поводитися з ким, з чим, у чому, на чому
Оточувати кого, що, ким, чим, з чим, з чого	Погоджуватися на що, з ким, з чим
Охороняти кого, що, від кого, від чого	Позбутися кого, чого
Перебувати серед кого, біля кого, біля чого, у чому, на чому, за чим, під чим	Помилятися чим, в кому, у чому, при чому
Перевіряти кого, що, за чим, на що, на чому	Попереджати кого, що, про що, чим
Переводити кого, що, через що, на що, за чим, до чого	Порівнювати кого, що, з ким, з чим
Передбачати що	Постачати кому, чому, що
Переконувати кого, що, чим, у чому	Поступатися кому, чому, чим, перед ким, перед чим
Перемагати кого, що, у чому, з чого, на чому, за чим	Потребувати кого, чого
Перетворювати кого, що, у кого, у що	Починатися чим, з кого, від чого, за чим
Переходити що, у що, на що, до чого, з чого	Пошкодити що, чим, кому, чому

Питати кого, про кого, про що	Пропонувати кого, що, кому, чому, на що, у що
Розбирати що, у чому, на що	Пропускати кого, що, у що, з чим, з ким, без кого, без чого, через що
Розвиватися від чого, під чим, у чому	Стирати що, чим, з чого
Руйнувати що, чим, на чому	Сумніватися у кому, у чому
Рятувати кого, що, від кого, від чого	Сумувати за ким, за чим, без кого, без чого
Сердитися на кого, за що	Текти чим, у чому, у що, з чого чим, по чому, крізь що, через що
Складати що, у що, у чому, на чому, на що	Телефонувати кому, від кого, з чого, у що, до чого
Слідкувати за ким, за чим, з-за чого, чим, у що	Терпіти кого, що
Слугувати кому, чим, для чого	Торкатися кого, чого, чим, до кого, до чого, у чому
Служити кому, чому, у чому, на чому	Тримати кого, що, на чому, у чому, за що, над чим, за чим, під чим
Сміятися до чого, від чого, з кого, з чого	Триматися за кого, за що, чим, на чому, з ким, з чим, у чому, за чим
Сперечатися з ким, про що, за що	Уважати (вважати) кого, що, ким, чим, за кого, за що
Ставати на що, до чого, біля кого, біля чого, у чому, за що, ким, чим	Ударити кого, що, чим, у що, по чому
Ставитися до кого, до чого	Уживати (вживати) що, у чому, для чого, у що
Створювати що, чим	Улаштувати (влаштувати) кого, що, для кого, для чого, у чому, на чому, у що, до чого, ким
Стежити чим, за ким, за чим, з чого, з-за чого	Уникати кого, чого
Усувати кого, що, за що, від чого, в чому	Усміхатися кому, чому
Уявляти кого, що, ким, чим	Утрачати (втрачати) кого, що, через що
Чекати кого, чого, на кого, на що, від кого, від чого, біля чого, у чому, за чим, на чому, під чим	Характеризувати кого, що
Чистити кого, що, чим, у чому, на чому	Шкодити кому, чому, чим

СКЛАДНОСУРЯДНІ РЕЧЕННЯ

Тип відношень	Сполучники	Приклади речень
Єднальні відношення (одночасність двох або кількох дій, явищ, подій, послідовність дій, станів)	І (й), та, а (в значенні і)	Співали жінки, <u>та</u> сміялися дівчата. Хтось постукав у двері, <u>і</u> вони самі розчинилися.
Перелічувальні відношення	Ні ... ні, ані ... ані, і... і	І дерева вмирають, <u>і</u> річки висихають, <u>і</u> міста зникають.
Протиставні відношення	А, але, проте, та (в значенні але), зате, однак	Багато хмар, <u>та</u> мало дощу. Був квас, <u>та</u> не було вас. Ми знову пройшли біля пам'ятника, <u>проте</u> музикантів там не було. Хлопець швидко зник у натовпі, <u>однак</u> ніхто цього не помітив.
Розділові відношення	Або, чи, чи ... чи, то ... то, не то ... не то	<u>Чи</u> сниться це мені, чи справді все так і є? <u>То</u> півень заспіває, <u>то</u> кінь заірже, <u>то</u> собака завие.
Приєднувальні відношення	Та й, ще й, також, причому, притому, при цьому	Поговорили, порадилися, <u>та й</u> пішов Микита запрошувати їх до хати. Тітка зустріла нас біля дверей будинку, <u>причому</u> була вона чимось занепокоєна.

СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ

Тип підрядного речення	Сполучники та сполучні слова	Приклади речень
З'ясувальне речення	Що, як, щоб, хто, який, чий, скільки, де, чому, чи	Я вважаю, <u>що</u> професія журналіста дуже небезпечна. Ми бачили, <u>як</u> все відбувалося. Викладачі вимагають, <u>щоб</u> ми не запізнювалися на заняття. Він поцікавився, <u>скільки</u> мені років. Усім відомо, <u>якою</u> ці-

		ною давалися нам пошуки нових світів.
Означальне речення	Який, котрий, що, чий, де, коли, звідки, куди	Андрій повернув у той бік, <u>де</u> кричали діти. Нам потрібна секретарка, <u>яка</u> б володіла англійською мовою та вміла працювати на комп'ютері. Це був той час, <u>коли</u> місто тільки починає прокидатися. Ми часто згадуємо нашу хату, <u>що</u> стояла на околиці села.
Обставинне речення: часу	Коли, як, поки, доки, тільки, після того як, перед тим як, з того часу як	<u>Коли</u> ми їхали по шосе, нас зупинив працівник автоінспекції. <u>З того часу</u> як закінчилася війна, минуло шістдесят років. <u>Перед тим</u> як сісти за стіл, вимий руки.
місця	Де, куди, звідки	Життя немає там, <u>де</u> немає любові. Батька відправили туди, <u>звідки</u> ніхто не повертався.
причини	Оскільки, завдяки тому що, у зв'язку з тим що, тому що, бо	Це прикметник, <u>оскільки</u> він вказує на постійну ознаку предмета. Я обов'язково зателефоную, <u>бо</u> дуже хвилююся за тебе. Сергій обрав професію інженера, <u>тому що</u> давно вподобав її.
наслідку	Так що	Удар був не дуже сильний, <u>так що</u> ніхто не потерпів. Ураган лютував, <u>так що</u> кораблі не виходили в море.
умови	Якщо, коли, як, раз,	<u>Коли</u> я вас образив, то

		зрозумісте лекції, при- ходьте на консульта- цію.
мети	Щоб, аби	Для того щоб любити власний народ, не треба нам ненавидіти інший народ (О.Кобилянська). Ми завітали до вас, аби послухати новини. Щоб швидко і якісно оброб- ляти інформацію, ми придбали сучасний комп'ютер.
допусту	Хоч (хоча), хай, нехай, дарма що, незважаючи на те що	Хлопчик не розмовляв, <u>хоча</u> йому було вже чо- тири роки. <u>Хоч</u> би ар- тисту руки відрубати, він все-таки творить не перестане (Л.Українка). І <u>хай</u> відносин наших світ погасне, а спогади все ж будуть жить в мені (О.Олесь).
способу дії, міри й сту- пеня	Як, що, щоб, мов, не- мов	Лектор говорив так до- вго, <u>що</u> деякі слухачі поснули. Повітря так нагрілося, <u>що</u> дихати стало важко.
Порівняльне речення	Як, мов, немов, наче, неначе, начебто, ніби, нібито	Б'ється море в береги, <u>наче</u> лев стрибає в клі- тці. Стало так сумно, <u>ніби</u> життя згасло.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бушок Г.Ф., Левандовський В.В., Півень Г.Ф. Курс фізики: Навч. посібник: У 2 кн. Кн.1.–К.: Либідь, 1997.– 448 с.
2. Власюк В.Х. Основи програмування алгоритмічними мовами. Навч. посібник.–Вінниця: ВНТУ, 2004.– 157 с.
3. Пішеніна Н.В., Пішенін В.О. Основи інформаційних технологій та програмування. Частина 1. Лабораторний практикум.–Вінниця: ВНТУ, 2003.–92 с.
4. Прислів'я та приказки: Природа. Господарська діяльність людини.–К.: Наукова думка, 1989.– 480 с.
5. Сахно І.П., Сахно М.М. Словник сполучуваності слів української мови (найуживаніша лексика).– Дніпропетровськ: Видавництво Дніпропетровського університету, 1999.– 544 с.
6. Сучасна українська мова: Підручник.–К.: Либідь, 1997.– 400 с.
7. Чукіна В.Ф. Граматика української мови в таблицях і схемах: Довідкове видання. –К: Тов. “Логос”, 1997.– 130 с.

З М І С Т

1. Наявність, відсутність предмета, особи, певної ознаки предмета. Відсутність дії.....	3
2. Характеристика предмета, явища, дії.....	4
3. Перелік предметів, явищ, осіб.....	7
4. Порівняння предметів, явищ, осіб.....	9
5. Створення предмета, його використання і знищення. Зміна стану і властивостей предметів, речовин.....	12
6. Незначеність. Приблизна кількість предметів.....	15
7. Заперечення.....	17
8. Контакт.....	19
9. Частина та ціле.....	21
10. Місце предмета у просторі.....	23
11. Час дії. Початок і закінчення дії.....	26
12. Причина і наслідок.....	28
13. Мета дії. Реальна та нереальна умови дії.....	30
14. Спостереження. Вивчення. Дослідження.....	32
15. Сприяння. Протидія.....	35
16. Намір. Обіцянка. Очікування. Успіх. Невдача.....	37
17. Зміст думки, висловлювання.....	39
18. Прохання. Запрошення. Вимога. Наказ. Порада.....	41
19. Наявність інформації, отримання її. Джерела інформації.....	44
20. Згода. Незгода. Розбіжність у поглядах.....	47
21. Стан людини. Зміна стану.....	49
22. Ставлення до людини.....	51
____ Довідковий матеріал.....	54
____ Література.....	63

Навчальне видання

Тетяна Юхимівна Іванець

**УКРАЇНСЬКА МОВА ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.
ЗБІРНИК ВПРАВ**

Оригінал-макет підготовлено автором

Редактор В.О.Дружиніна
Коректор З.В.Поліщук

Навчально-методичний відділ ВНТУ
Свідоцтво Держкомінформу України
серія ДК № 746 від 25.12.2001
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95, ВНТУ

Підписано до друку 16.09.2005 р.
Формат 29,7 x 42 1/4
Друк різнографічний
Тираж 85 прим.
Зам. № 2005 - 155

Гарнітура Times New Roman
Папір офсетний
Ум. друк. арк. 3.52

Віддруковано в комп'ютерному інформаційно-видавничому центрі
Вінницького національного технічного університету
Свідоцтво Держкомінформу України
Серія ДК № 746 від 25.12.2001
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95, ВНТУ